Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 8 январь, 1976 шу. • № 3 (5230). • Мах 2 кап.

БІАЬСТАНА НАКЪАДОЛХАШ

Съезда сийна къахьегама вахте а айтта бІаьстана техника кийчъеш ба юрта механизаторш. Тоаеш я трактораш, комбайнаш, культиватораш, нохараш, сеялкаш, кхыйола юрта боахама инвентарь.

1976 шера 1-гІа январь тІаккхоачаш ерригача республика колхозашкеи совхозашкеи 1623 трактор кийчъяьй, 1975 шера IV квартале ремонт яра план 135 процент кхоачашъяьй.

Планал дукха дукхагІа трактораш кийчъяьй Веденски, Грозненски, Гудермесски, Надтеречни, Советски, Сунженски, Урус - Мартановски, Шалински, Шелковской районашка.

Цхьабакъда, Ачхой - Мартановски, Назрановски, Малгобекски районий боахамаша трактораш ремонт яра планаш кхоачашъяьяц.

Республике йолаш йолча ерригача тракторех 1976 шера 1 - гІа январь тІаккхоачаш 82 процент дикача хьала тІа яр. Сунженски районе — 85 процент, Урус-Мартановски — 84, Грозненски Гудермесски районашка — 83 процент.

Соахкарчул дукха дикагІа ремонт ю укх шера культиваторашта, сеялкашта, нохарашта.

КПСС XXV съезд хьаелла ха хьатІаккхачале еррига техникана ремонт яь яккха лерхІ республикаа юрта механизатораша.

ДАХА МА-ДОАГГІАРА НАКЪАГІОРГДА ВАЙ КПСС XXV СЪЕЗДА!

ДЕВИЗ: ТІЕХДИКА ПРОДУКЦИ

Грозненски производственни швейни объединене коллектива социалистически деккхараш

ДІадоладаьд керда къахьегама шу — иттлагІча пятилетка хьалхара шу, вай мехка Коммунистически парте XXV съезда шу. Укх деношка кІоаргача патриотически уйлаех визза ва хІара советски саг, кердача пленийн карагІдувргдарийн уйла еш ва, маькара ловрхІамаш ду цо социалистически паччахьалкхен экономика кхы а чІоагІагІа хилийтара, цуи къаман рузкъа дебадарам чІоагІдаран шийга цхьаннега дуларгдолчун.

Советски наха чІоагІа деган гІоздаьнна тІакийцар «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш» яха КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяь проект. Халкъа, из торо йолаш, маьрша дахара партен правительстваи хадданза еш йола йоакхо хьахьокхаш ба цу документа хІара мугІ. ИттлагІча пятилетка керттера деккхар — халкъа вахара материальни культурни боарам айбара тІаберзабаь Коммунистически парте никъ леррагІа чакхбоахилга хиларо къахьегаме керда хІамаш карагІдувлара болхлойи колхозхойи, советски интеллигенце дегаш урауттаду.

Соахка болх дика баьб тха коллективо. ПланагІа реализаци е езаш яр 30 миллиони 200 эзари сома маьха продукци, хІаьта реализаци яьр 32 миллиони 591 эзари сома маьха я. План тІехкхоачашъяьй кхыча лоархІамеча экономически хьокхамашта а.

Тхо, швейни промышленноста болхлой, халкъа эша товараш хьадеча хьалхарча юхьиге латт. Цу гІулакхо тхона къаьстта бехктокхам тІабожабу изделеш дукхагІа арахецара хьалхара санна, иштта уж товши дикагІен хилийтара хьалхара а.

Цу дерригача хІамай хьакъехьа ма-дарра дийцар тха объединене предприятей болхлошеи гІулакхерча нахеи цехашкеи сменашкеи хиннача юкъарча собранешка. Болхлоша тийнна предложенеш ларде а лаьца объединене кулгалхоша шерра план оттаяй чакхьяьхача тийга хІамаш дукхагІен хьае йиш хулийтаргйолча организационно-технически мероприятей.

Объединене коллективо декхар тІаийцад продукцена реализаци яра 1976 шера объем 34 миллиони 600 эзари сомага дІакхоачае. Цу цхьан шера паччахьалкхен дикала Знак ялийта дІачулургья 30 модель.

ЧІоагІача материальни ларда тІа латт гха планаш. Дукхача цехаштеи филиалаштеи оваллагара дІенз реконструкци ергья, юкъейоалаергья керда машинаши технологически линеши. Геттара эргайоаккхаш я № 1 йола филиал. Цун ларда тІа шоллагІа ах шера производствана юкъейоалаергья берий маьша-зипа костюмаш тега фабрика-поток. Къахьегама овсарле укхаза 20—25 процент лакхлургья. Арахецача хІамай объем кІезига лакхъергьац Новогрозный поселке Керда шу хьатІакхоачаш болх бе йолаялийтача хІамаш тегача цехо. Хьалхарча ах шера производствана юкъейоалаергья маІача маьха даьре кочамаш тега цех-поток.

Лоацца аьлча, долла хІама да деш 1976 шу бІубенна дІадоладара, бІарччача иттлагІча пятилетка план толаме кхоачашъяра тешшаме по болІара.

Объединене предприятешка хІара денна шерагІа ярж КПСС XXV съезда яха ма-йоагІара накъаяхар духьа лелаю социалистически яхь. 1976 шера яхь лелаяра шоайла договораш даьд цхьоалагІча филиалеи кхоалагІча цехеи, шоллагІча а ялхлагІча в цехий, йиьлагІча цехеи № 2 йолча филиалеи коллективаша, смено сменаца, бригадо бригадеца. Шерра дІадаьржад хІараноша шоайла яхь лелаелга. Тхо долча массазара гІулакх а хинна дІадоладеннад хан - ханнехьа, бетта цкъа бригадайи сменайи яхьа итогаш елга. Котбаьнарий толамаш дувц многотиражни газета тІеи пен газета тІеи, болхлой собранешка дувц цар хьакъехьа. Белгалбаьнараша ахчан премеш ийю.

Цехашеи филиалашеи лелаеча яхьа итогаш квартале цкъа ю. Котваьнначоа объединене парткомеи администрацеи карара кара тела ЦІе байракх лу. Берригача призераша йоккхий ахчан премеш эц.

ЧІоагГа уйла тІайохийт оаха арахеца продукци дикагІа хилийтара. Хов тхона, тийга вьча хІамашта уж эцараша къаьстта теркам тІабохийтилга. Укхаза кІада ше а хоза хила деза, фасон а — тІеххьарча модах, чопилгаш а — хьадоахаргдоацаш. Духхьал дІааргда оаха: тхоай низ мел кхоачар де гІерт тхо. Дукха а дукхагІа чІоагІбаьб оаха хІамаш хьаеча еррига этапашка лоаттабу тІахьожам. Балха дикалга бокъонца дола хьажараш а хинна дІаэттад тхо долча хІара ерача дийнахьа чакхдоахаш дола «дикала денош».

Тхоай дерргига низаш тІадохийт оаха КПСС XXV съезда къахьегаме керда толамаш а доахаш накъадахара. Укх деношка хІамаш тегача цхьоалагІча цеха цІеношка объединене болхлойи гІулакхерча нахьеи митинг хилар. Массава цхьатарра раьза а волаш социалистически декхараш тІаийцар хІамаш тегача производстваи Грозненски объединене коллективо КПСС XXV съезда яха ма-йоагІара накъаяхара. Оаха лаьрхІад:

продукцена реализаци яра шера план ханал хьалха, 28 декабре, шин бетта план — 27 феврале кхоачашъе;

съезд хьаелла ди хьатІакхоачаш тийга еча хІамай керда 20 модель кийчъеи производствана юкъеяхьеи;

15 эзар издели дикала Знак йолаш арахеца, цхьоалагІча сортах йола хІамаш планал совгІа 0,3 процент дукхагІа арахеца;

хьалхарча квартале маІача маьха даьре кочамаш хьаю цех - поток производствана юкъеяхьа;

Веданарча филиале маІача маьха кочамаши № 3 йолча цехе «джинсы» хачеши арахеца йолае;

хІамай кхомбареи хьурматдареи режим чІоагІъе, барзкъаш нийса дахара чотах 10 эзар метр кІада кходе; производстве дІакъестача хІамай чотах 25 эзар сома маьха халкъа эша хІамаш хьае;

къахьегама овсарле 1975 шераца нийсйича 1,1 процент лакхъе.

Республика еррига промышленни предприятей коллективаш тІаьхьех оаха КПСС XXV съезда сийна а иттлагІча пятилетка хьалхарча шера планаш ханал хьалха кхоачашъяр духьа а шерагІа социалистически яхь йоаржаяра. Коммунизм хьалъеча керда толамаш дахарца гІадъюгаргья вай Даьхе!

А. БАБАДЖАНОВ, хІамаш тегача производстваи Грозненски объединене генеральни директор; В. СЕРГИЕНКО, парткома секретарь; В. ВАНИЕВА, фабкома председатель; А. ИСАЕВ, лер тІа баракъаш доахача цеха кІадаш тедар; Н. МОЛОЧКОВА, швея-мотористка.

Парте планаш — халкъа планаш

СОАХКАРЧУЛ ДУКХАГІА

ЧІоагІа деган гІоздаьнна тІаийцай тха совхоза къахьегамхоша КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш, КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяь «1976 — 1980 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш» яха проект. Партеи правительстваи иттлагІча пятилетке юрта боахама къахьегамхошта кьалхашка уттаду декхараш совхоза болхлошта дІадовзийташ ва боахамера 27 агитатор, 15 политинформатор.

КПСС ЦК парте XXV съезда оттаяь проект ювцачеи иисла гІча пятилетке баьча балха итогий анализ ечеи хана агитатораша, политинформатораша къаьстта теркам тІабохийт совхоза болхлой, организаторски массово - политически кхетама боарам дикка лакхбара, шоашта тІадилла гІулакх кхоачашдарах бехктокхам чІоагІбара, производстверча кхоачамех, юрта боахама продукци алсамъяккха йиш хулийтача торонех бизза пайда эцара уйла тІаерзаяра.

Парте решенеш, цун арахьарен чурен политика юрта боахам дІахо дегІабоалабара, советски халкъа хьал-торо тоаяра тІаерзаяь йолга кхета а деш, иттлагІча пятилетка хьалхарча шера доккхий декхараш тІаэц тха совхоза къахьегамхоша. Иштта, бІаьстан юххье кхашка, комсий бешамашка болх бергбола техника, дІадувргдола фу КПСС съезд хьаеллале кийчде, комсий бешамашка бІаьсти дергдола балхаш лоацачеи дикагІйолчеи агротехнически хана чакхдаха декхараш тІаийцад.

Керттерча даькъе комсаш лелаеш я тха совхоз. Соахка бакъдар аьлча, кхоачашъяьнзар оаха комсаш дІаялара план. ХІара гектара тІара 30,5 центнер мара комсаш чуйицанзар. Из нийсделар комсаш кхеяра цхьаболча болхлоша йоагІа йоакхо ца яр бахьан долаш. ХІаьта комсашта лепттІа Іуналдеш къахьийгачара толамаш даьхар. Цун тешал ду тха дикагІболча болхлой хьоккхамаша. Иштта, Усманова Марема кулгаллеча бригадо план 48 центнер йолаш 50 центнер, Ясакаева Кебирай бригадо план 46 центнер йолаш 48,5 центнер комсаш чуера хІара гектара тІара. Толамца кхоачашдир хьалхашка лаьтта декхар Духигова Гуге кулгаллеча бригадо а.

Цар санна кхычар а болх баь баларе план толамца кхоачашьяь хургьяр совхозо.

Соахкара кхоачамбоацараш кхы нийс ца далийтар духьа вІашлаьрххІа мероприятеш вІаштІехь а яьха, иттлагІча пятилетка хьалхарча шера тІаийца декхараш толамца кхоачашдара тешшаме лард йоллаш ба совхоза комсаш, кхаш леладераш, механизатораш.

Еррига комсаш 777 гектара тІа я боахаме. Царех хьуакъам луш 406 гектара тІара яраш мара яц. Вожаш дІаяз а кьона я.

Еррига комсаш агротехнически дикагІйолча хана лаьттагІа ехкар. 360 гектара тІара яраш еІар, 530 гектара тІа ерашта чудунйиташ хий диллар, хІара гектара тІа шишша центнер кхоачийташ минеральни удобренеца подкормка а еш. Цул совгІа 150 гектара тІара ерий шпалера тове кхийра совхоза комсаш лелаерий. ХІаьта 1974 шера гурахьа комсий бешамашка даьча балхашца нийсдича дукха дукхагІа балхаш де карагІдаьлар тха совхоза къахьегамхошта соахка гурахьа. Цу гІулакхо торо хулийтаргья бІаьсти комсий кхашка балхаш деш йсаерийола ха дикка лоацъе, еррига балхаш агротехнически дикагІйолча хана чакхдаха.

Района производственни управлене керттера агроном А. Элежбиев керте а волаш комисси хилар соахка декабрь бетта еррига совхозашка комсий кхашка гурахьа ду балхаш мел дика кхоачашдаьд хьожаш. Комиссе лакха мах бир тха совхоза къахьегамхоша баьча балха.

Комсаш лаьттагІа йоххаш, чудунйиташ хий дуллаш, минеральни удобренешца подкормка еш къаьстта дика къахьийгар механизатораша: Къахьегама ЦІеча Байракха, «Знак Почета» орденаш лелаеча Дакуев Мовладе, «Знак Почета» орден лелаеча Абдуев ХІарона, Мадаев Ризвана, Закаев Султана, Эльмурзаев ИбрахІима, Киримов Чучус, кхычар. Дика болх барах ахчан премешца, мах болча совгІаташца белгалбаьхаб уж механизатораш.

Эггара дукхагІа комсаш яІа карагІдаьлар Усманова Марема кулгаллеча бригадерча къахьегамхошта.

Шоай еррига торонаш оарцагІъяьха къахьегаш ба укх деношка совхоза юрта боахама техника тоаераш а.

КПСС XXV съезда сийна, комбайнаш йоацаш, еррига техника 15 феврале тоаяь яккха социалистически декхар тІаийцад цар. ХІаьта денна дош толамца кхоачашдеш хьа я боагІа уж. Иштта, йиьлагІча квартале планал совгІа ялх трактор, дукха тІехьатосса инвентарь тоайир цар.

КПСС XXV съезда решенеш, иттлагІча пятилетка заданеш кхоачашъеча тха совхоза къахьегамхоша доагІаш дола дакъа лоацаргхиларах шеко яц са.

Т. САЛАМОВ,
Надтеречни района «Знаменский» совхоза партийни организаце секретарь.

Бурув деттараш дагабувл

Терски довкъий къилбаседа оагІорахьа бежарашка йолча Къилбаседа . ХІиррийлеца доазув вІашагІкхетача ба № 933 йола скважина йоаккхача бурув деттарий бригада чоалхане боахам. ДІадахача шера май бетта дІаболабир бригада ухказара ший болх. Цул хьалха, йислагІча пятилетка шерашка меловой мехкдаьттгІа кІеж етта шн скважина яьккхаяр цу коллективо. 1973 шера 4325 метр кІоаргача валонжински тІоанашка мехкдаьтта корадир. Из бокъонца аьлча, керда моттиг хьаеллар дар. Малгобекско - Вознесенски яхача моттиге валонжински тІоанашка мехкдаьтта да яхаш геофизикаштеи геологаштеи хийттар бакъдир бурув деттараша. ХІанз 933 скважина бурув техачул тІехьагІа белгалдала дезаш дар цу моттиге мел мехкдаьтта да.

Бригада еша план низкъало яр: шу чакхдалалехьа 2860 метр лоаман породашта бурув тоха. Опыт йолча мастера Г. Г. Попхадзе кулгаллеча бурув деттарий барттайнача коллективо дика кхетабора хьалхашка латтача декхарий лоархІам. Бурув тохара йола керда методаш балха юкъе а кхуллаш дІаболабир цар шоай болх. Хьалхара толам дІадахача шера 27 сентябре баькхар. Цу дийнахьа кхоач бурув деттараш 2860 метр кІоргалга.

— Керда 1976 шу иттлагІча пятилетка шу хинна па Іеш, тхоай берриго болх дІахо тоабара, арахеца продукци махулла дикагІа хилийтара шу хулийтаргда оаха, — йоах Г. Г. Попхадзе. Боккха лоархІам болаш да дІахо йолача хана балха тІа брак ца хилийтар. «1976 — 1980 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш» яхача XXV съезда оттаьча КПСС ЦК проекта тІа белгалдаьккха ма дий иттлагІча пятилеткагІа мехкдаьтта даккхар шозза дукхагІа дегІадоаладе дезаш хилар.

Авари йоацаши къахьегама овсарле лакха йолаши къахьега торонаш йолаш я бурув деттарий коллектив. ТІехдикача оборудованеца Іалашбаь ба бурув деттараш. Духхьал дІаяхача пятилеткагІа дукха кердаларш юкъедоаладаьд бурув деттараша шоай балха. Маса, реактивно - турбинин хьисапе бурув тоха доладаьд, балха юкъейоалаяьй бурув тохаш къайлагІара саккаташ гучадоахаш йола дефектоскоп, промывочни коачала дегазатораш. Низ бола оборудовани дІаоттаяьй насосни боахаме, алмазни осташца бурув тох. Балха юкъекхувла йолаяьй екъа реагенташ. Цу дерригне вІаштІехьдалийтад скважинаш кІоаргагІа яхийта. Нагахьа санна бархІлагІа пятилетка чакхйоалаш эггара кІоаргагІа тоха бурув 4450 метр хиннадале, йиСлагІа пятилетка чакхйоалаш из 5360 метрга кхаьчад. Цу гІулакхо вІаштІехьдалийтар Малгобекски мехкдаьттахой йиСлагІча пятилетка тІеххьарча шера мехкдаьтта даккхара план кхоачашъе.

Керда оборудовани балха юкъейоалаяро, скважинашта тІехкІоарга бурув тохаро чІоагІа хьахьегарал совгІа духха знанеш йолаш хилар а дІадех бурув деттарашкара. Цудухьа даим Іомалуш, шоай знанеш, балха говзал лакхъеш ба бурув деттараш. Цу даькъе кагирхошта чІоагІа новкъостал ду йоккха балха опыт йолча мастера, буровой начальника Г. Г. Попхадзе. Дукха ха йоацаш цушна еннай Къахьегама Сийлен III степена орден. ЙиСлагІча пятилетка шерашка шоай гІулакха боккха говзанчаш хинна дІаэттаб бурув деттараш Я. И. Мусаев, А. П. Анжриенко, Н. Л. Бычков, бурув деттарий гІончаш В. Ю. Картоев, М. Э., Цечоев, В. В. Неткачев, иштта кхыбараш а.

— Барттайна коллектив я тха яр. Миччa хана эше гІо де кийча ба са новкъостий, — яхаш дувц бурув деттачун гІончас Долаков Іалаудина. Массехк шу хьалха бурув деттачун балхах цхьаккха хІама а ца ховш вера Іалаудин Г. Г. Попхадзе бригаде балха. ХІанз бригаде дикагІболча болхлоех лоархІаш ва Іалаудин.

Къаьстта чІоагІа социалистически яхь яьржай бурув деттараштa юкъе КПСС XXV съезда сийлеца накъабахара.

— Массехк шу да республике цІи хеза волча бурув деттача мастера Галаев Іийсас кулгаллеча бригадаца оаха социалистически яхь лелаю, — дувц Г. Г. Попхадзе. — Дег тІара къоабалбаь тІаэц оаха иттлагІча пятилеткагІа къахьегама овсарле лакха йолаши дикеи къахьега аьнна вай хьамсарча парте баь тІахьехам.

СУРТА ТІА (аьрдехьара аьттехьа) бурув детта мастераш И. Галаевеи Г. Попхадзеи.

Е. МАЛОВ.
Автора сурт.

ДИКАЛА ЗНАК ЯР—ДУКХАГІА

«1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект ювцаш болхлой собрани хилар Грозненски швейни производственни объединене № 1 йолча тха цехе. Массане а чІоагІа къоабалдаь тІаийцар вай мехка доккхий хувцамаш дара, бахача наьха хьал-торо тоаяра дола из лоархІаме документ. Цига къамаьлаш даьча цеха начальника Мустафина Калича Шакировнас, швея-мотористкаша Хасанова Тамарас, Ульченко Светланас, кхычар белгалдаьккхар ер пятилетка дикала пятилетка хилар а цунца дувзадена паччахьалкхен дикала Знак йола продукци дукхагІа арахеца езаш хилар а. Цу даькъе мел эша хьалаши торонаши йолаш я, яхаш дувцар къамаьлаш даьраша. Керттердар да царех бизза пайда а эцаш арахеца продукци тІа-тІа дикагІа хилийтар. Цхьаккха тайпа брак ца - нийсйолийташ продукци кийчъе дош делар собрано къамаьлаш даьраша.

Н. БОНДАРЕНКО,
Грозненски швейни производственни объединене № 1 йолча цеха йиьлагІча участка мастер.

СО ВОККХИЙ ВУ ПЛАНАША

Аз боккхача безамца йийшай КПСС ЦК XXV съезда оттаяь «1976 — 1980 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш» яха проект. Къаьстта са теркам тІаозаш яр гІишлошъерий декхараш белгалдоахаш йола раздел. Цу даькъе тха, гІишлошъерий, болх дІахо тоабара, из овсарегІа хьабара аьттув боалийтаргбола гІулакхаш хоадам боллаш белгалдаьхад ду тІа. Тха бІуболийташ да вай партеи правительстваи кердача пятилетке де лерхІар. Цудухьа оаха дег тІара къоабалъяь хьаллоац советски халкъ кхы а гаргагІа коммунизмага кхоачадергдола парте планаш.

С. ГОРБАКОВ,
Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене спец. СМУ-10 монтажник, Грозненски горсовета депутат.

ХІАРА ДЕНО ДОГ ГІОЗДОАХ

Дукха ха йоаццаш кепа теха араяьннача КПСС XXV съезда оттаяь «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш» яхача КПСС ЦК проекто кхы а доккхагІа декхараш оттаду мехка хьайбаш леладерашта хьалхашка. Цу гІулакха кхыбарашта хьоккхам телаш хьалха хила беза коммунисташ.

ДІаяха йиСлагІа пятилетка аз 1973 шера кхоачашъяьй. Цунах салоІам баь Іийнаяц со цІаккха а ДІаяхача пятилетко хьахьеккхар тха боахама хьалашка хІара кхоабача Іаттагара 4 эзар килограмм шура яккха торонаш йолаш хилар, нагахьа санна хІара хьайба доагІаш дола Іунал деш, рационагІа кхоабаш хилча.

Тха фермерча хьайбаш леладераша дика кхетадаьд парте цу исторически документа тІа белгалдаь декхараш. ХІара доярка цІаькхазза а хьежар ший торонашка, керда лакхара социалистически декхараш тІаийцар.

1975 шера 20 сентябрь тІакхоачаш иттлагІча пятилетка хьалхарча кхаь шера план кхоачашъяьй аз. Вай хьамсарча парте XXV съезд хула ха хьатІаккхоачаш 3,5 шера план кхоачашъе дош а деннад.

А. КАРТОЕВА,
«Ингушский» совхоза доярка, Ленинеи Къахьегама Сийлен III степенеи орденаш лелаер.

«А» КЛАССА МАСТЕРИЙ «ТЕРЕК» ЯХАЧА ФУТБОЛЬНИ КОМАНДАНА НОХЧ - ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ - ГІАЛГІАЙ СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

СССР чемпионате доккхий спортивни гІулакхаш карагІдалар бахьан долаш Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамота лойла «А» класса мастерий «Терек» яхача футбольни командана.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
5 январь, 1976 шу.

Грозненски «Электроприбор» заводе арахеца электрографически машинаш вай мехка меттел доазол арахьарча дукхача мехкашка дика йовзаши цар чІоагІа хоатташи я. Шоай завода коллектива сий лакха лоаттадара хьинар кхо ца деш къахьегаш дукха болхлой ба цига. Царех ба слесараш-электромонтажникаш Егоров Григорий Владимирович, Факель Николай Григорьевич, кхыбараш. Дикеи тІехдикеи мара хилац цар кийчъю продукци. Цудухьа шоай тамагІа долаш электрографически машинаш хьаеш ба уж.

СУРТА ТІА: слесараш-электромонтажникаш Г. Егорови Н. Факели.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПОЛИТИЧЕСКИИ ЭКОНОМИЧЕСКИИ ДЕШАРА СИСТЕМЕ

ЧIОАГIБЕ ВАХАРЦАРА БУВЗАМ

Партийни, комсомольски, лакхерен чакхдаккханза экономически дешара керла шу дIаюолаш латт районин партийни организаце тIатеIIа боахамен идеологически болх беча хьалашка. Цунах хьахинар гуш да — районе кIезига яц пхе шера планаш ханал хьалха кхоачашъяь предприятеши организацеши. Соаххарча шера сентябрь бетта пхе шера планаш ханал хьалха кхоачашбарах райкома рапорташ делар автотранспортни предприяте, маькх еча завода, райпромкомбината, мехкдаьтта база коллективаша. Шу чакхдалилехьа шиъ пхе шера программа кхоачашъяьй райпо коллективо а. ХIаьта шоай пятилеткаш хьалхе а кхоачашъяь 3 эзар совгIа къахьегамхо ва тха районе, тоъал ха яр цар иттлагIча пятилетка чотагIа къахьега.

КПСС ХХV-ча съезда сийна тIаийша социалистически дехкараш толамца кхоачашдара шоашкара доагIа дакъа юкъекхухь пропагандисташа, партийни, комсомольски дешара системе ладувгIараша. Укх дешара шера къаьстта теркам тIаухийт оаха политически дешара формаш дIахо дегIакхувлара, пропагандистски кадраш хьахержарах царна кхетам баларах. Цун тешал ду берригаш а 194 болча пропагандистах 141 коммунист хилар. Царех 134 пропагандистски балха стаж а кхаь шерал тIех болаш болаш ва, 158 лакхерен дешар дийша ва, хIаьта царех дукха дукхагIбараш предприятейн организацейн кулгалхой, халкъа боахама специалисташ ба. Лакхача организацешни методически боараме чакхъювл райпо, мельзавода, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода, кхыйолча предприятейи организацейи марксизма-ленинизма лардий школашкара занятеш.

КПСС райкома пропаганди агитацеи отдело, юкъьанцарча партийни организацеша ханнахьа тайп-тайпарча теоретически дешашта хетаяь семинараш, инструктивни совещанеш чакхйоах. Из болх во вIаштIехьбаьккхабаш «Электроинструмент» заводе, трикотажни фабрике, «Назрановский» совхозе. Иштта «Назрановский» совхоза парткомо парте райкома политически дешара кабинетаца цхьана чакхъяьккхар цехови партийни организацей секретараштеи пропагандисташтеи лаьрхIа «КПСС ЦК декабрьски (1975 ш.) Пленума решенешта пропаганда яра идеологически болхлошта хьалхашка латта деккараш» яха семинар.

КПСС райкомо ший балха хьинар лакхдарах укх тIехьарча хана тоъал дукхагIа хиннаб политически экономически дешар Iомадераш. Укх дешара шера районе болх беш я 7 юкхьанцара политшкола, марксизма-ленинизма лардий 18 школа, 32 теоретически семинар. Цига дешаш ва 1500 совгIа саг, шоашта юкъе 743 коммунист а волаш. Цул совгIа районе я 3000 хиллал волча саго дешаш йола 15 комсомольски политкружок, КПСС чурен арахьарен политика Iомаю 11 школа, коммунистически къахьегама 10 школа, 43 экономически дешара школа, 1 халкъа университет, кхалнаха йолча популярни знаней 9 школа.

Райкомо къаьстта теркам тIаухийт парте обкома Х пленумо дIадехарашка хьежжа политически экономически дешара системе гIолла къахьегамхошта патриотически, интернациональни, атеистически кхетам балара дешашта. Цу лоархIамеча гIулакха ший болх тIаберзабаьб «Материалистически сакхетам хьахилари дынах юхедисараш дIадахари» яхача 20 семинарски группа, хIаьта «Интернационализмах бола марксистско-ленински хьехами вай замен» яха проблема Iомаю 5 группа. Цига дешаш ва 600 совгIа саг, дукхагIча даькъе уж ба халкъа боахама специалисташ, хьехархой, медицински болхлой. ДикагIйолча опытах пайда а эцаш чакхбоах цу семинараша шоай болх. Цо торо елар занятей идейно-теоретически боарам лакхбе, вахарцара бувзам чIоагIбе, теоре дешаш районa партийни организацена хьалхашка латтача практически деккарщца эйхха дувза. Цул совгIа цига деша багIарий чотагIа шерлу пропагандистийи агитаторийи мугIараш.

Цхьайолча политически экономически дешара школашка занятеш чакх миштa ювл хьахьокхаш дола массехк масал доаладерга аз. Иштта экономически дешара школа пропагандиста «Электроинструмент» завода директора А. А. Мальсагова «КПСС ХХV-ча съезда даха ма-доагIа накъадахара тIехь социалистически яхь йоаржаярах» яха КПСС ЦК сопам Iомабеш ше занятеш чакхйоаккхаш белгалдаьккхар из соцам деррига советски халкъо санна шоай завода болхлоша а дегаш гIоздаьнна тIаийцалга.

Из хьаллоацаш завода еррига участкаша доккхий социалистически деккараш тIаийцад, хIаьта уж ханал хьалха кхоачашдара тIатеIIа къахьегаш а я из барттайна коллектив. ДIахо пропагандиста дувц кердача шера завода коллектива хьалхашка латтача деккарех. 1976-ча шера болх беш болча наха 40 саг мара тIа а ца кхетийташ электросверлильни машинкаш 20 процент дукхагIа арахеца еза заводо. Цу деккарах лоархIаялара ерригача коллективо производства чура торонаш оарцагI ца яьхача яргйоацилгах гулбеннараш дIакхетабу пропагандиста. Чурча торонашта юкъелода къахьегами производствои товелга вIаштIехьдаккхар, балха хазехьа йовлга ма-хулла лоахдар, станокашкеи оборудованеген бизагIа болх байтар, продукци дикал лакхъяр санна йола гIулакхаш. ХIаьта цу хьакъехьа вай хIанзчул тIехьагIа дезар кIезига дац йоах пропагандиста.

Иштта ладувгIараштa пайда хьабоалаш чакхъювл мельзаводерча марксизма-ленинизма лардий школа занятеш а. Укхаза пропагандиста Н. Д. Нальгиева чакхъяьккхар «Социалистически производственни предприяти» яха аргIанара заняти. Паччахьалкхени кооперативни предприятей башхалонех а дийца пропагандиста белгалдаьккхар цар керттера деккараш. Къаьстта дийцар цо предприятей фондаехи хIаьта мельзаводо шийчарех пайда мишта эцеи. Из гIулакх дIахо тоадара де дезараш а къоастадир цо. ХIаьта производственни коллективах ше дувцаш нов. Нальгиева из дош дийзар пятилетка деккараш толамца кхоачашдарах парте ХХV-ча съезда даха ма-доагIа накъадахарах тIехьа шоай коллективо доаттабеча къовсамца.

Массехк шу да № 2 йолча Назрановски юкъерча школа семинарски группо а дика болх бу. Укх дешара шера цо Iомаю «Материалистически сакхетам хьахилари дынах юхедисараш дIадахари» яха проблема. Укхаза хIара заняти лакхача идейни теоретически боараме чакхъювл. Занятешка хьинаре дакъа лоац ладувгIараша кхеxархоша А. А. Богатыревас, Т. Н. Баулинас, З. О. Колоева, иштта кхычар.

Цхьабакъда района къахьегамхошка чакхдоахаш долча политически экономически дешарах дIададанза кхоачамбоацараш а доахк. ХIанз а тIехь моттигаш нийслу пропагандисташа доацача бахьанах занятеш тIехьйоахаш е вIалла ца еш. Цкъаза ма-йоагIа кийчо яц пропагандисташа а ладувгIараша а, дувцаш дар шоай коллектива вахарца, цун хьалхашка латтача деккарщца дувзац. Эггара хьалха из доагIа машинаьккъа станце пропагандистах С. Дзорматовх, ПМК-432 пропагандистах И. Гойговх, «Октябра 40 шу» совхоза пропагандистах А. Дахкильговх, иштта кхыбарех.

Иштта цхьайолча юкхьанцарча партийни организацеша ма-боагIа тIахьожам доаттабац политически экономически дешара школай балха. Царех я ПМК-432, «Октябра 40 шу» совхоз, маькх ечен кирпичаш ечен заводий партийни организацеш. Уж дерригa кхоачамбоацараш дIадахара тIаберзабаь хургба пропаганда агитацеи отдела болх.

Ю. АРАПИЕВ,
КПСС Назрановски райкома агитацеи пропагандаи отдела заведующи.

Оаха яздаьчун лерагIа

«Сухалбе техника хийчъяра» аьнна корта болаш яр соаха 18 ноябре «Сердало» газето кепа теха критически материал. Гудермеса районерча «Гудермесский» совхоза юрта боахама техникана ремонт ечара кхоачамбоацараш дувцаш яр из. Укх тайпара хоам бу редакцега совхоза парткома секретара нов. Мовлаева:

— Тха боахама техникана ремонт ечара кхоачамбоацараш дувцаш шун газета тIа араяьнна корреспонденци ший заседане йийцай «Гудермесский» совхоза парткомо. Трактораштеи юрта боахама кхыча инвентараи ремонт яра балхашта дерттIа кулгал ца дарах учетни карточка тIа дIа я яздеш чIоагIа бехк баьб мастерске заведующи волча В. Л. Тупковна. Ремонта график а отталь еррига отделенешта дIайовзийтай де дезача балхий заданеш. Еррига 15 трактор я боахама доалахьа. Царех 13-нена хIанзале ремонт я даьннад тхо.

ЭХЬ-ЭЗДЕЛ ЮКЪЕРА ДIАДАЬЛЧА...

МоллагIча а боахама, учреждене, организаце кулгалхошта кхоачамбоацараш гучадахарца а уж дIададахара де дезараш довзийтарца а гIоновкъостал деш Iаьдал да советски кепайоазон.

ИйлагIча пятилетка тIехьарча шера цу тайпара критически материалаш арайийнай «Сердало» газета тIа. Царех дукха дукхагIъяраштa лоацача хана газето белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаьхад, бе боагIараштa бехк баьб аьнна хоамаш ихад редакцега.

Бакъдар аьлча, кIезига бале а, вайна юкъе нийслу шоай гIа-латашта мукIарал деши де дезар даьд аьнна ханнахьа жоп ца дайташи бола кулгалхой.

«Ледара лел кхашкара балхаш» аьнна корта болаш яр укх шера 24 июне «Сердало» газета тIа кепатеха корреспонденци. «Назрановский» совхоза Аьлтий - Юртарча отделене кхашкара гурахьа дIадийна ялат чуэцача хинна кхоачамбоацараш дувцаш яр из. Уж сихха дIадоахилга Назрановски райисполкомагара хьадийхар редакце. Цхьа бутт баьнначa хана из гIулакх дагадоийташ юха а шоашка хоам бича, исполкома председатель новкъост Томаев болх беш вац, тхона цу дешах ховш хIама дац аьнча паргIата баьнна Iохайшар райисполкома вож бехктоххаме болхлой.

Иштта хьажкIаш чуэца Назрановски районера боахамаш мишта кийчденнад хьожаш хилар «Сердало» газета рейдови бригада. «Ах-астагIа лел гIулакхаш» аьнна корта а болаш цу рейдови бригада материал 7 августа кепатехар «Сердало» газето. ХьажкIаш чуэца техника кийчъяра «Экажевский», «Октябра 40 шу» яхача совхозашка хинна кхоачамбоацараш дувцаш яр из. Цу гIулакха а редакцена жоп дайтанзар Назрановски райисполкома кулгалхоша.

«Кхы столови-м яц ер?» аьнна корта болаш яр 18 октябре газета тIа араяьнна собкора нов. Сагова язъяь критически корреспонденци. Цунна а редакцена жоп дейнадац райисполкома чуйоагIача юрта боахама Назрановски производственни управлене начальник хиннача нов. Сагова а.

«Завода новкъостал эш» аьнна яр газета собкора нов. Харсиева критически статья. МагIалбикерча кирпичаш еча завода коллективо паччахьалкхен план кхоачаш ца яра бахьанаши цу гIулакха «Промстройматериалы» объединенегара эша новкъостали дувцаш яр из. Цу хана дезз кхо бутт совгIа ха яьннай. Хувцаденна хIама дац заводе. Кхыметтал сентябрь бетта хьалхарча деношка из дош дагадоийташ шийга дахьийтача каьхате а редакцена жоп ца луш сатийна вагIа «Промстройматериалы» яхача объединене начальник нов. Муртаев.

Лакхе бувцараца цхьан мугIаре дIаоттабе мегаргболаш ба 14 августа газета тIа яьккхача «фотообвиненена» жоп ца луш бола Грозненски горисполкома кулгалхой а. 4 сентябре яздаьча каьхатацеи шозлагIа — телефонацеи дагадохийта доллаше кхыметтел бехказа вала а дош оалаш вац цу исполкома председатель нов. Шамардин.

ХIана деннадац ший ханнахьа жоп? Бищбенна бисабац. Кепа йоазонна луш дола жоп хоадамболлаш хила дезилга дика хов царна. Вайна ма-харра, сихха оарцагIбаьнна газета тIа дувца кхоачамбоацараш дIадаьха даларе хоза а хеташ жоп дешна хургдар лакхе вувцарех хIаране.

Масала, хьаэцаргья вай «Завода новкъостал эш» аьнна корта болча корреспонденце тIа йийца МагIалбикера кирпичаш ю завод. Хьалха а санна паччахьалкхен план кхоачашъяра тIехьаюсаш я завода коллектив. ХIана лоархIаяц из шийна хьалхашка латтача деккарех? Цу гIулакха керттера дараш да: заводе доккхагIча даькъе тиша технологически оборудовани хилар, Цунца дувзаденна дукха балхаш кулг-кара делга, лакха говзал йола болхлойн специалисташи кIезига болга. Лоацца аьлча, дукха дар завода болх тоабара кхоачашде деза аьнна цу корреспонденце тIа дийцараш.

Бахача наьха хьашташ кхоачашделга керттерчарех цхьа гIулакх дерхI парте. Город Грозне Мичурина поселкерча Гойгова цIерагIча улицерча тика хьалхашка сеца латтача догIаи хих когаш берзан тIехбувла безаш хул гонахьа баха нах, аьнна письмо дера редакцега. Цар дувцачох Октябрьски райисполкомо цу гIулакха деш хIама дацар. «Сурто бехк бу» аьнна корта а болаш укх шера 14 августа материал кепатехар газето. Бинь бутт совгIа ха яьннай, хIанз а даь хIама дац. Юха а цу гIулакха оарц доахаш ба цу тикана гонахьа баха нах.

М. ТУМГАЕВ,
«Сердало» газета письмой отдела заведующи.

КЪАХЬЕГАМЦА БОЛЧА БЕЗАМО

Укх дIабахача ноябрь бетта хьалхарча деношка чIоагIа кхераба гIишлошъераш во эттача хаоттамо. ШIаьхха йоагIий а ца ховш ена хьаэттар къилбаседехьара шелал. Бийсанна дикка гIоргйора. хIаьта дийнахьа дега ца деза шийла догIа дедхар юкъ-юкъе кIай лаь чоалпаш а йолаш.

Цу деношка объекташка гIирсаш хьалдара ду балхаш къаьстта лаьгIделар. Геттара IотIкъам болаш хилар арахьарча пенашта штукатурка еш баьккараштa. Цу во эттача хаоттамо йоккха сагото тIаера Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни гIишлошъечун Чимаева Iайнай бригадацар болхлошта. Цу деношка 70 квартира йолаш Дзержински цIерагIча улица тIа наха чубаха хьалдеш латтача цIеношта штукатурка еш боахкар арахьарча пенашта. Iайна ший новкъосташца объекте хьа ма-кхаьччинге я, футаройна саина эттар е во хаоттам.

Массехк ди хьалха ГПТУ-13 училища хьалдаьча гIирсашта эша гIулакхаш чакх а даьккха, укхаза хьабаьхкабар уж. Цар цига балхаш деча хана дика хаоттам латтар. ДогдоагIар безам тIабаха бIарахьежа сихен хозен болх беча цар вIалла кIаьд ца луча вIамигача кулгашта. ТIайоагIача ХХV партийни съезда сийна вахте латташ хьабоагIа Iайнай бригадацара кхалнах. ГПТУ-13 хьалъеш дикка балха толамаш даьхар цар. Цудухьа ПМК-921 коллективо сий деш нах ба цу бригадера бараш.

Иштта шоай къахьегама вахта дIахо яхья, кхы а дикагIа балха толамаш даха уйла йолаш бар штукатураш. Шоашта тIаьяьца деккараш диза кхбачашдар духьа цхьа минут хиллал йола ха йоацар цар пайда боацаш. Во хаоттама денош эттана хана хадданза болх дIабоалдар кхалнаьха. Цар вIамига хоза кулгаш товнаш мо цIийденна дар, хIаьта шелалагIа сийнъеннача басилгашта IотIалегаш лаь чоалпаш яр. Иштта дегIа хала болаш болх бир цар массехк дийнахьа. ХIаьта а дегIацара денал ца дохаш хьабоагIар Iайнай бригадацара кхалнах. ХьатIайовгIаргйолча дикача хаоттама хагIаргйолча сатувсаш бар уж. «ТIаккхага сатувсаш бар уж. «ТIаккха, фуннагIа даь, ййна ха юхакха меттаоттае хьожаргда тхо» йоахар цар уйлаша.

Уж бIубенна бар шоай вокхагIа волча новкъостах Саркисян Аведик Агабековичах. Цар бригада юкъе из цаI мара вацар маIа саг. Цо штукатураштa эша «кхача»—маркхал ца эшийташ хьабоалабаьбар уж хIанзалца.

Цар цхьана болх бу дукха ха я. ШIаккха а Аведик Агабековичас кIалбита бац уж шийгара новкъостал ца деш. Цудухьа кхалнаха къаьстта дукха везаш саг ва из. Цар къахьегама гIулакхаш цо болх барга хьежжа мара хила йиш йолаш дац. Из иштта долга а ховш, шийгара мел эшагараш диза хIаккхухьаш дукхача шерашка дена хьабоагIаш ва Аведик Агабекович.

ХIанз саина цхьаьаца бахьанашца штукатурий болх телха моттиг нийсъелча эггара хьалха оарцагIа вовл из. Цул тIехьагIа цуо вгоргаташ къаьстта дикагIа, вIалла ца соцаш болх беш хул, цхьа минут ха кхалнахага ца йоайташ.

Ткъаь кхойтта шу хьалха Севастополь яха цIи хеза города фашисташкара хьайоаккхаш, шиъ автоматчикий вота Сапун-Гора яхача моттиге штурме йигарчо. Цигача моастагIчун пулеметий очередаш еттаенна шозза хала човнаш хилар цуьна. Шозза а валар эша а деш, котваьлар капитан Саркисян. Цул тIехьагIа тIема наькъаша дIаухаш юххера а котало яьккхар цо.

Коммунист вола Аведик Агабекович Саркисян вай советски халкъа хургдолча ираза вахара духьа — таханара хоза вахар бахьан долаш хьинаре къахьегаш хьавоагIа.

Аведик Агабековичa Саркисяна йоккха общественни болх бу. ПМК-921 парторганизаце секретарь ва из. Шийна тIадехка бехктоккхаме деккараш дика кхоачашдеш хьа а воагIа. ХIаьта шийна могача тайпара ПМК кулгалхошта болх тоабара хьакъехьа новкъостал а ду. Укх тIеххьарча хана железобетонни издел ца тоъарах цхьайолча объекташкара гIишлошъяра балхаш лаьгIденнад. Из гIулакх шийна бакъахьа ца хеташ Аведик Агабековичас партийни собрани а яь дувца оттадир. Цу собране баьхка хилар «Чечингсельстрой» треста керттера инженер новкъост Хрюкин, аьшкабетонни конструкци завода директор новкъост Арцев. Цар ПМК коммунисташта хьалхашка дош делар цу гIулакха оарцагIа довргда шоаш аьнна. Цу тайпара кхыйола мероприятеш чакхйоах секретара.

...3 декабре геттара хоза ди дера. БIаьсти мо сийрда хьежар сигалара малх. Сийрда да Чимаева Iайнай бригадерча кхалнаьха дегаш а. Дегаш гIоздаьнна безаме белаш ба уж.

Укхаза чура хозал еш йоал Хаперская Клавдиас кулгалдеш йола бригада. Iайнай бригадаца яхье баха къахьегаш боахк уж.

— Шаккхе а бригада дувца хабар доацаш тIехдика болх беш я, — йоах мастера Фоменко Михаила, — Царех малагIа хьалха яьннай ховрга е бутт чакх а баьнна итогашка хьежача. Чимаева Iайнай бригада юкъе белгалъяьнна я Курьянова Нина, Вацаева Табарка, Дукаева Зура, Дукаева Рукъет, Саидова Яха, кхыбараш. Иштта дика къахьегаш ба Хаперская Клавде бригадецара Биткинипа Зина, Ковалева Валентина, Ковзенко Нина, кхыбараш.

Аведик Агабекович ханна а балха стажа а эггара дукхагIа болх баь волча нахах ва коллективе. Из юкъеволаш хьалдаьд массехк цIенош, школаш, хьайбаш кхоаба фермаш, кхыйола вай халкъана эша объекташ. Аведик Агабекович доаккхал де йиш йолаш ва: цо хьийтача къино дукхача вай къахьегамхошта ираз деннад. Цудухьа доаккхал а ду цо ше гIишлошъераштa юкъе хиларах, хIаьта шийна езаенна професси хувца дагаволаш а вац.

Гаьннара хьахоз шоай тайпара мешалкашеи растворонасосаши ду таташ. БIаргагу дIасаши юха уха самосвалаш а. Хозаш да кулгалдечо болх беш боаккача болхлошка яхар, цар чунга юхаду къамаьл. Объекте боккъонна бола къахьегам латт. КПСС ХХV съезда сийна йола вахта цердача низаца дIахьош я. Массехк бутт баьлча кховзткъе итт ноаз кхаьча дезалашта шоай дIахо кхухьургдола керда вахар Iохуларгда укх хозача цIеношка.

Из хоза дунен совгIат Грозненча къахьегамхошта лураш ба ПМК-921 гIирсаш хьалдераш. Царна юкъе ва массане сий ду Аведик Агабекович Саркисян а — сийлахь - воккхача Ленина парте член.

С. АУШЕВ.

Кагирхошта бакъахьара, коммунистически хьисапе кхетам балара чIоагIа йоакхо ю Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIема ветерана хIанз производственно - товарни контора энергоцеха начальника Панин Григорий Матвеевича. Иштта цо йоакхо ечарех ва бувзама монтер Гордиенко Иван. Дола хIама хоатт наставника къонача болхлочунга: дешар мишта лел а — Иван сайрийнарча отделене грозненски химико-технологически техникума II курсе дешаш ва, балха тIа гIоновкъостал эший а.

СУРТА ТIА: аьрдехьара аьттехьа — Г. М. Панин И. Гордиенкои.

П. КАТАКОВА сурт.

Нана-турпал

Аьхки саина баьццара Iалам деце а ший тайпара хоза я Шалаже Iай а. Лоа тIа а диллa хьуп петарца кхаьлла юрта гонахьа латтача лакхача лоамаша, юрта улицашка ловзача берий оазаша—цу дерригне а цхьа ший тайпара тоам бу дега. ХIаьта дог хьесташ да цу юртарча наха доаха къахьегама толамаш а. Дукха ба царна юкъе шоай пхе шера планаш дикка тIеххкоачашъяьраш. Царна юкъе а дикагIчар цIераш йоахаш эггара хьалха Мажиева ТIауса цIи яьккхар «Гехинский» совхоза парткома секретара Дидаев Iайнде.

— Тха совхоза кхоалагIа отделени Шалаже я. Отделене шурий-товарни ферма хьайбаш леладераштa юкъе эггара хьалха — 1974 шера ший пхе шера план кхоачашйир коммуниста Мажиевас, — йоах Дидаев Iайнде. — Доккхий толамаш доахаш чакхдаьккхад цо дIадаха шу а. Толамга бода никъ коллектива гойташ йола маяк я ТIаус. Духхьал ший толамаш лакха хиларах кхоачам бац цо. ТIехьабусача доаркашта гIо ду, къахьегама дисциплина телхаерашца машар бац, фермерча наха юкъе кхетама болх дIахьу. Цудухьа ферма коллективо меттел юртахоша, совхоза къахьегамхоша сий ду цун.

Из бакъ а да, «Гехинский» совхозе дуккха а нах бахача Шалаже саг вац ТIаус ца йовзаш, цун сий ца деш. Тха ТIаус — иштта боча йоаккх цар цун цIи.

Бякъда, атта-м хиннадац ТIауса из сийле яккха.

1959 шера ера из цу ферме балха. Хьалхарчул хьалха хьал а гIетташ балха аха езар. Доахан детта йолаелча кулгаш кIаьдлора. Бакъда, халонех кхераенна тIехьашка ялaнзар ТIаус. Ховш доацар, кхета ца дер новкъосташка хетташ кахьега йолаелар. Из ха дагалувцаш цо йоах:

— Со укхаза еңача хана хала дар балха хьалаш. Кхыметтел электрически сердал яцар ферме. Фонараш а сегаш болх бора оаха. ХIаьта хьайбаш латта моттигаш цIенъелга, доакъар дуллилга — деррига а балхваш кулг-кара дора. Цул совгIа балха опыт а яцар сл. ХIаьта а цу халонашта къовсам лоаттабеш сай низ дIакховчар дора аз болх ма-могга дикагIа кхоачашбе гIерташ. Сона цIаккха а йицлургьяц цу ханна сона новкъостал даь, хIанз пенсе яха Дудаева Хьамамато. Цун гIонца, цун опыт Iомаярца вIаштIехьдаьлар са хьалхашка латта деккараш кхоачашде. ХIанз эргадаьнна тоаденнад балха хьалаш. Ферме сийрда йоаг электрически сердал, хьайбашта Iунал деш ду деррига а балхаш механизировании ду. Цу гIулакхо торо хулийт цхьатарра 20—25 етт лелабе, хIаьта хьалха 15 етт мара лелабацар хIара доаркас.

ДукхагIа доахан леладарца цхьана, дукхагIа я ТIауса хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура а. Ше эггара хьалха енача шера хIара Iаттагара яьккхачул цхьа эзар килограмм дукхагIа шура яьккхай цо нийслагIча пятилетка хIара шера.

— Мишта вIаштIехьдоал хьа иштта доккхий толамаш даха? — хетт аз.

— Ше каралаьца болх безаш а цун сий деш а хила веза саг. Сона дукха беза сай болх, тхоай коллектив, айса Iунал ду доахан. Сай ма-хулла дикагIа царна гIулакх де хьож со. Ший ханнахьа детт, кхоаб доахан, — жоп делар ТIауса.

ХIанз, Iан замалахьа, Iуйрийна пхелагIчоах ах сахьат даьлча дIаболабу ферме болх. Эггара хьалха доахан латта моттиг цIенъю ТIауса. Цул тIехьагIа хIара Iатта цхьацца ведар а луш муж лу. Шоашта гIулакх дарга хьежжа шура а лу доахана. Шийца цхьана болх беча Дудаева Тамарица социалистически яхь лелаю цо. ХIанз яхье хьалха Мажиева я. Парте ХХV съезда сийна хIара Iаттагара планал совгIа 500 килограмм шура яккха лаьрхIад цо. Духхьал мугIарера доярка хинна Iац ТIаус. Из я ферме йоккхагIйола доярка, кхыча дешашца аьлча, бригадира гIонча. Ферме болх беча вурийтта шера дукхача дояркашта дIаенпай цо ший опыт. Цун гIонца доаркаш хинна ба Алхастова Яха, Магомедхаджиева Зара, иштта кхыбараш.

Доккха дакъа лоац цу хьинар долча кхалсаго ферма, юрта юкъерча вахаре. Из я агитатор, юрта Совета депутат. ХIаьта вIаштта массехк шера совхоза парткома член хиннай. Партийни организаце шийна хьалхашка оттадаь моллагIа а декхар сийленца кхоачашдеш хьаенай. ХIанз агитатор Мажиева ферма къахьегамхошта «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха КПСС ЦК ХХV съезда оттаяь проект дIайовзийташ я. Цун наькха тIа сийрда леп Къахьегама ЦIеча Байракха орден, «Ленински юбилейни» медаль, «За трудовое отличие» яха медаль, «Социалистически яхье котъяьннар» яха шиъ знак. БархIагIчеи нийслагIчеи пятилеткай планаш кхоачашъеча доккхий толамаш дахарах денлад уж совгIаташ. ХIаьта, цу совгIаташта уллув цун наькха тIа лепаш ба дошо седкъа а. Из ТIауса беннаб «Нана-турпалхо» хиларах тарра. 10 бера нана я ТIаус. Дуккха ха, къахьегам дIалу цо балхара чуеча дезала эшача гIулакха. Из кхетадеш а да. Царех пхи бер школе ух. Дукха гIулакх эш царна. Бакъда, вай паччахьалкхено гIо дарца доллача хIамаща дезал Iалашбе торо хул ТIауса.

— Вай паччахьалкхено сона доккха новкъостал ду бераш иразе хьалкхедара. ХIара бера ше-ший ханна ахча тийннад. ХIанз а тел са эггара зIамагIа долча шин бера бетта хIаранена 12 сомн 50 кепигн. Тхоай бераш хьалкхеде иштта новкъостал деча вай партена, правительствана баркал ях аз. Сай ма-хулла уж бераш дика хьалкхеде а хьожаргья со, — йоах ТIауса.

Ю. КУРСКИЕВ.

МАШИНАШЪЕРИЙ ТОЛАМ

Къаьстта дика къахьегама совгIат кийчдаьд кердача шера ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода болхлоша. Товарни продукци арахецарен из маьхала яккхарен пхе шера план ханал хьалха, 24 декабре кхоачашъяьй цар. Цу юхедисача деношка планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцай 300 эзар сома тайп-тайпара продукци. Из да завода коллективо КПСС ХХV съезда кийчдаь къахьегама совгIат.

«1976 — 1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха парте ХХV съезда оттаяь КПСС ЦК проект къоабалъяь хьаллаьцача завода болхлоша кхы а дикагIа къахьега лерхI иттлагIча пятилетка хьалхарча шера. Къаьстта дика къахьегаш я Точиев Башира кулгалдеча сборочни цеха коллектив.

С. АЛИХАНОВ.

ХАНАЛ ИТТ ДИ ХЬАЛХА

Парте ХХV съезда оттаяь КПСС ЦК проект чIоагIа къоабалъяь хьал а лаьца хьинар айденна къахьегача СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината химикаша товарни продукци арахецара пятилетка тIеххьарча шера план ханал итт ди хьалха кхоачашъяьй. Укх юхедисача деношка паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа арахецаргья комбината коллективо кхо миллион совгIа сома тайп-тайпара химически продукци.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я Давыдов Иван Михайлович керте латтача фенол арахецача производства коллектив.

А. ТЕТЕРЕВА.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ КХЕБУ

Грозненски педагогически училища актива зала сцена занавеса тIа доккха алапашца яздаьд «Нийса божьо хилар, дегIаахар, машар», «ДоттагIалца ба тха низ» яха дешаш. Уж кхалнаьха дунен халкъашта юкъерча болама а училища интернациональни доттагIала клуба а девизаш я.

Лакхача дегIара, герга юхь йолча йоIо гулбеннача дешархошка дIакхайкаду дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха шера хетаяь клуба заседани тьаеллар. Из я клуба президент дешархо Маслова Ирина.

Мехкараша «Кагирхой дунен халкъашта юкъера гимн» яккха йолайча массавар хьалгIоатт. Цул тIехьагIа кхалнахах дола илли доакх.

Юкъ - юкъера а гIутташ, мехкараша дувц Москвен Берлинен хиннача кхалнаьха дунен халкъашта юкъерча конгрессех, цар боккхача лоархIамах. Германски фашисташта духьал этта, майра тIом беш, цар концлагерашка Iазап оазаш тайп-тайпарча къамех бола дукха эзараш кхалнах хилар белгалдоаккх. Вай Даьхе паргIата а ший лоIаме а хилийтар духьа, Европа халкъаш гитлеровски гIаьрахой лоала кIалхар даха духьа къонахчал долаш тIом баьча, цига шоай са дIадениача кхалнаьха - турпалий цIераш йоах.

Фашизмана, империализмана духьалара тIом хIанз а сецабац капитала мехкашка, цунна юкъе хьинаре дакъа лоац дуккхача кхалнаха. Малача наха нийса божьо хилара, бе болх ца хилар дIадаккхара, кIайн Iаьржен сибаташ ца кIъердаш нах цхьатарра лерхIара тIехьа къувс Америка ВIашагIкхийттача Штатий, Японе, Франце, кхыча мехкий кхалнаха. Яхаш дувц цар. Хьолаю кхычар а санна американски негрий божьо хилара тIехьа къовсам лоаттабу Анжела Дэвис.

«КIайбараши Iаьржабараши вIашагIкхета» яха илли ингалски меттала доакх мехкараша Словаковас, Аганяна, Бравярскаяс.

Педучилища КИД-а активо еш йола хIара творчески заседани дешархой вахаре доккха культурни хIама а хиле дIаотт. Дукха кердадараш довз царна, лакхлу политически сакхетам, интернациональни доттагIал.

Немций мотт хьеха Дзюба Елена Мифольевна Польше яха цIаеча, социалистически Польша юкъаш заседани йир клуба членаша. Цига дийцар Польше капиталистически строй йолча хана къахьегамхошка хинна хала хьал, из социалистически новкъа яьнначул гIехьагIа полякий вахаре хинна дика хувцамаш. Польшера дена дукха сурташ гойтар Е. М. Дзюбас.

«Деррига адамашта дилулла «тIом» яха уйзара дош» яхаш яр цхьаькха заседани. Из яьяр тIема, фашизмана, империализма реакционни гIозарашта духьала лоатIабеча къовсама хетаяь.

Диъ шу да из клуб вIашагIъелла, цо болх бу. Цу гIулакха юкъе доккха дакъа лаьцар немций мотт хьехача Образцовой Марина Николаевнас. Кхаь шера цунна керте лаьттар, хIанз клуба «ДоттагIала лард» яхача секцена кулгал а ду цо.

— ДоттагIала доккхий бувзамаш да тха мехка дукхача педагогически училищашца, — йоах клуба кулгалхочо Добровольская Нелли Викторовнас. — Тха училище хьахинна 50 шу дизар белгалдоаккхаш укх деношка хиннача торжественни собране баьхкабар Къилбаседа ХIиррийчен, Дагестана, Ростов-на-Дону, Ставрополя педагогически училищей викалаш. Цу бувзамаша гIо ду кхоана хьехархой хургболча дешархой интернациональни доттагIал чIоагIдара, цар политически сакхетам лакхбара.

Советски халкъа революционни, тIема, къахьегама дика традицеш дешархошта дIайовзийтара а уж дIахо дегIайоалаяра а боккха лоархIам болаш я тха клубе Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема а къахьегама а ветеранашца, писателашца, производстве хьалхалаттарашца вIашагIкхеташ хула сайренаш.

Интернациональни доттагIала кхетам айхха бувзабенна ба атеистически балхаца. Цудухьа тха клуба болхлоша шоай болх бу тха училищерча «Атеист» яхача клуба активаца дага а бувлаш, — яхаш дувц цо.

Училище цу клубел совгIа болх беш я «Къона педагог», «Музыка езараш» яха а кхыйола а кружокаш.

Цу массане а шоай болх бу дешархошта интернациональни, атеистически, патриотически кхетам балара, цар коммунистически сакхетам лакхбара тIаберзабаь.

Ю. ЮСУПОВ.

КЪИЛБАСЕДА ХIИРИЙЧЕ: ТОЛАМИЙ ШЕРАШ

МАССЕ хана исторена юкъе дусаргдолча, тIехьа тIаьдоагIа ноахалаш цецдоахаргдолча гIулакхашца дIаьхий да вай вахара хIара шу, хIара ди. Цхьабакъда, хетаргахьа, советски наха селлара чIоагIа догдоахилга яьяц «1976 — 1980-ча шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера доастамаш» яхача XXV-ча съезда КПСС ЦК-ас оттаьча проекта тIа белгалъяьча вай мехка экономически низ цIаккха ца хиннача лакхача боарам тIа баккхара тIаерзаяьча перспективаех санна. Вай мехк ... а санна дуккхаза а толамца чакхъяьхай дуне цецдоаха пхе шера планаш. ХIаьта а хIанз санна доккхий декхараш цIаккха тIайийдаьдан вай.

Майрра ала йиш я кердача пятилетко мехка хIанзара экономически карта хувцаргхилар. Иштта шеко яц цо Советски Союза географически карта эргадоаккхаргхиларах, цу тIа дувшаргда нах баха дуккха керда моттигаш хьахилилга хьахьоккхаш дола тIадамаш. Уж хургья хIанзара сибат долаш долла хIама советски сага иразе вахар хьакхоллара тIадерзадаь йола социалистически городаши болхлой поселкаши.

Массехк ди мара дац нйслагIча пятилетко кадай болар а даь ший эстафета советски наькъа кердача дегаотталенга — СССР ха... м де... боалабара ердача ... на. ХIанз вай ала бокъо я массаза а дIахьалха аха Iемача советски наха пятилетка цIи йола йоккха лакхале толамца каразаяьй. Укхаза а шоай дикача овмал тIара баьиначаш уж: аргIанара мул баькха ваьинячул тIехьагIа. хье мел сагота вале а, цхьан минута саца а сеце юхахьажа Iайха баьча наькъага, хьажа хье мишта венав, гIалат мичахьа ваьинав, фу дича никъ аттагIеи лоацагIеи хургба. ТIаккха моллагIйола лакхале, из хьалхарчул урагIа а лакхагIа а хиларах, яккха аттагIа хургда.

Дог гIоздоаха хувцамаш хиннад пятилетка шерашка вай мехка экономике, культуре. Кхы а доккхагIа да къахьегача сагаца хинна хувцамаш. Лакхбеннаб цун сакхетам, цо кIоаргагIа кхетаду вай коммунизмага дуга никъ аттагIеи лоацагIеи бар ший хьинарах, ший хьаькъалах, шийна карагIдуларех тийша хилар. Цудухьа тIа-тIа дукхагIа ха, довза, вай замалахьа эшаш йола тайп-тайпарча Iилмай знанеш общества пайда бара тIаерзаьа гIерт из. Творчески лехар, кердачоа тIаккхувш хилар советски сагах даккха йиш йоаца гIулакх а хинна дIаэттад. Из, шеко йоацаш, вай эггара йоккхагIа йола ганзи сага селлара боккха кхетам бала вIаштIехьдаьннача Коммунистически партена карагIдаьнна сийлахь-доккха гIулакхи да.

Массанахъа а — дегIаахар

ХОВШ ма-хиллара, нйслагIа пятилетка чакхъяьннай. ХIанз вай ала йиш йолаш да Къилбаседа ХIирийчен къахьегамхоша из толамца кхоачашъяьй, аьнна. Цунна дикагIдола тешал да республика промышленность ший заданеех дика доадхIаяр, цо планал совгIа 9 миллион сома маьха продукци эрахецари промышленни производства боарам 42 процент лакхбари. Иштта толамца кхоачашъяьй продукци маьхала яккхара план, планал совгIа яккхача продукце мах 30 миллион сомага дIаккхач.

Республика экономика дика йовзаш воапача сагá цу цифраша дукха дувцаргдац, республика ше-м йоккха мичай. Цхьабакъда из индустриальни я. Укхаза, хетаргахьа, баькъахьа хургда тха промышленноста сурт-сибат дуллаш йолча предприятей цIераш яьхача. Царех я мехка металлурге йоккхагIчарех цаI йола ши оьлен делаю «Электроцинк» завод, «Победит», вагонаш тоаю автотракторни эбоврудоване, стеклотарни, «Газоаппарат», электролампови, прибораш ю, «Электроконтактор», «Динамо», сопротивленеш ю Алагирски, хIамаш тегача машиний заводаш, пчанинай фабрика, Садонски Фиагдонски эбогатительни фабрикаш йола рудникаш, Европе йоккхагIчарех йола Бесланскн маисови комбинат. Тийбка тIара электростанцеш, цIенош ду комбинат, гIишлошъеча, кхачаш хIамаш тегача промышленноста, транспорта предприятеш.

Ерригача советски республикашка бIаргаго йиш я Къилбаседа ХIирийчен предприятей марка тIалатта продукци. Цун дуккха тайпаш дIаухьйт США, ФРГ, Франци, Англи юкъе йолча 30 совгIча доазол тIехьарча мехка. ХIаьта цу мехкий дикагIйолча продукцеIа къувса я цу царга.

Цу факташа дукха дувц. Иштта цар гучайоах республика промышленносте хинна дикала эрголонаш а. Тхо долча хьахиннад хIанзара металлурги, металлообработкеи, машенаши приборашн ю, электротехнически электрончии, гIишлошъю индустри санна йола промышленноста керда доакъош.

Тха индустре керттерча доакъой дегIаахара хьоккхамаш белгалдина дIахха царех шоай а кхетаде йиш я республика къахьегамхоша мел боккха пайда эц шоашта пачхьалкхено деча доккхача новкъостало.

къахьегамхошка чакхъяьннача пятилетка алхха тIехьарча цхьан шера. ПIагахьа санна пунна 52 километр водопроводии, 8 километр канализацин, 42 километр газови сети газ чуйилла 9,5 эзар квартирей тIатохе кхы а къаьгагIа гуш хургда мел деррагIа чакхбоах вай хьамсарча парте правительствай деррига а сага вахар тоадара, из иразе хилийтара тIаберзабаь никъ.

Халкъо ший хьинарeча къахьегамца, ший беркатеча кулгашца хьа мел даьр доккхал де йиш йолаш да. Цхьабакъда, йиш йий хIаране а шийна дудурга мел дар даьд, юкъарча къахьегама шийтара доагIар юкъэлнхьад аьнна ала? Вай халкъ сийлахь-воккхача Ленина, цо хьакхеллача коммунистий парте кхетамца хьалкхийннад. ХIаьта коммунист ший вахара хIара ди, ший кIара толам парте Программо, коммунизм хьалъяра программо хьалхашка уттадеча декхарашца биста Iемав.

ХIаьта даьр а доацаш де вIаштIехьа хиннар теркалдича аланза далац, беррига хьайнача толаме болча тха наькъа тIа кхоачамбоацараши теркал де дола дисараш нийсденнад да аьлча. ХIанзарчоа, хала хете а, ерригa а хьанйнача промышленноста толамех дувцаш долу лаьтта де дезаш хул. Из фу яхилга да аьлча, тхо долча а тIехьа юсa предприятеш йолаш я яхилга да. Цудухьа республика партийни организацеша хIанз уйла дукхагIа тIаухийташ къестаду экономика дешаш. Царна хьалхашка латт йолаш йолча йоккхийча торонех пайда дикагIа ийбара декхар.

Халдаьва болх тоабе гIертаро вахара юкъейоалаьй къахьегама овсарлеи производства эффективности лакхъяра тIаерзаяь йола балха керда формаш. ХIанз ерригача предприятешка беррига теркам тIеухийт къахьегам Iилман дарда тIа вIаштIехьбаккхара, кадрай технологически знаией боарам лакхбара, цар творчески хьинар сов а доахаш рационализаторийи изобретателийи болам шерагIа боаржабара. Технически прогресс — чурча торонех пайда эцарга вута никъ. Уж торонаш гучаяхаре царех пайда эцари пятилетка толамца кхоачашъелга Iалашдар да.

Деррига а нахах тийша да

ТЕХНИЧЕСКИ прогресси цун дарда тIа хьахулаш дола производства боарам лакхбалара, продукце дикал тоаялари, из хьаярга тIадоаргтохдалари ... боаллагIйолча производствени коллективо, беррига инженерашии, техникаша, толаш-Iболча болхлоша йоакхо е езаш гIулакхаш да. Уйла яр, кердадар лехар, из балхa юкъехувлар — из да таханарча болхлочи дулхах-цIех лета хIама, цун дикагIйола оамал, Дентара ден-а лакхлуш боагIа цун профессиональни говзал, бухь билла вода из инженерно-технически болхлой знаией боарамга кхоача гIерташ.

Цудухьа цу морча наха юкъе хьахул РСФСР заслуженни рационализатор Бергетов Леонидн Шилин Александри («Победит» завод), Осадчук Михаил (Беслански маисови комбинат), Новикова Валентина («Газоаппарат» завод), Таболов Дзабе (Садонски свинино-цинкови комбинат) санна бола дахе боаца, творчески уйла йола, хьалхаь кердадар лехаш из кордаорагIаш ха рационализатораши изобретательша. Станокий «болар» хиндари царга болх «цIена» байтаь хиниа из Iеш царна карагIдоаларашта юкъе а керда хIама хьакхоллилга а. Уж а цар новкъостий а ба чакхдаьннача шера экономически эффект 2 миллион сом йола 7 эзар гаргга рационализаторски предложени производства юкъейоаланьраш. Кердача пятилетки шерашка тIа-тIа кхы а дикагIдола толамаш царна карагIдувларга догдоахаш хургда вай, хIана аьлча, 6 эзар гаргга хьинаре рационализатор ва республике. ХIаьта керттердар цар кхоаьж ахчеи средстваши хинна Iац. Цул доархIамегIа да новатораша шоай хьинарeча творчествана хоадам боллаш шоай планаш, технически уйлаш йола нах тIа-тIа дукха а шоашта тIехьа а боахаш производство халланза тоаяра тIаберзабаьча дерригача халкъа болама юкъеккхувлаш хилар.

Дукха, геттара дукха да тхона нйслагIча пятилетка шерашка карагIдаьннараш, тешшаме, чIоагIа лард а еллa долаш деннад тхо аргIанара лакхале яккхарга болaча наькъагIа. Дикка дегIаенай, болх дикагIа бе а яьннай транспорт, гIишлошъю организацеш, бувзама средстваш, бахача наха бытовой гIулакхаш ду предприятеш. Цу дерригe а къахьегамхой вахара боарам лакхбара эшаш болашагIа дола хьалаш вIаштIехьдоах. Тхо долча хIанз дуккха а дукхагIа а школаш, больницаш, берий учреждениеш, кхы а тоабеннаб цар болх. ХIаьта нах Iе гIишлош хьалъелга хьоахадича белгалдаккха дезац цун боарам цIаккха ца хинна ца доаонгa къаьчалга. 249 эзар квадратни метр йола чуIе моттиг е кердача Ленина кара 17 эзар башха-дика квартира кхаьчай республика

Лаьттан беркат алсамдоаккхаргIда

ГIАДВУГАШ я укх пятилетка шерашка юрта боахам дегIабоалабара йола перспективаш а. Цун продукце боарам 1976 шера юкъера лаьрхIача чакхъяьннача пятилетка хIара шерарчул 9,8 процент лакхлургья. Дикка алсамдаргда ялат, коартолаш, гидуаргаш кхеделга.

Из деррига Iалашдара эша торонаш чIоагIа материальни базеи йолаш я. Паччахьалкхено дукха рузкъа хьахеп юрта боахам дегIабоалабара. Духхьал 1976 шера Къилбаседа ХIирийчен юрта боахам комплексно дегIабоалабара 31,4 миллион сом дIадохийтаргда. Юрта боахам дегIабоалабара тIадерзадаьча кхыча гIулакхашца цхьана цо хьадергда колхозийн совхозийн экономика кхы а чIоагIъяра эша хьалаш. ХIанз толам боаккхилга керттерча даькъе юртий къахьегамхоех, партийни организацен боахама кулгалхошеи беча балхах тийша хургда.

Республика цхьайолча районашка хоаттама во хьалаш оттаро цIенхаштта Iоткъам бир кхашкара балхаш ханнахьеи дикен чакхдахара. Из иштта нийсленна дале а республикe керттерча культурай во хьувкъам кхебаьзар. Юкъера лаьрхIача хIара гектарa тIара 24,6 центнер ялат чуийнар.

Лакха хьувкъам кхебаро республикага йиш хилийтар паччахьалкхенга ялати кхыйола юртбоахама культураши йохкара планаш кхоачаш а тIеххоачаш а е.

Бакъда, кердача пятилетке хьалхашка латта декхараш кхоачашдара кхы а овсарегIа къахьега дезаргда юртарча къахьегамхой. ХIаьта лакха хьувкъамаш кхедара хьалха санна хIанз а керттера гIулакх — халланза лаьтта леладара культура лакхъелга. Цу даькъе тханшига даь а деш а кIезига даш. Из гIулакх кхоачашделга тIадиклад юрта боахама специалистий йоккхача отряда — хIара боахаме юкъера лаьрхIача волаш ва лаккерей юкъерен квалификаци йола итт шийтта агроном, зоотехник, инженер, механик, кхыбараш.

Юрта боахама къахьегамхоша иттлагIча пятилетка хьалхарча шера деш тIатеIIа къахьега лаьрхIад. Цар дош деннад юкъера лаьрхIача нйслагIча пятилетка хIара шерачул 8,6 процент дукхагIа ялат доаха, гидуаргаш — 6 процент, баьцалааргаш — 18,8, сом — 42, хьайбаши коатIара оалхазараши — 8, шура — 9,8, фуаш — 25 процент.

Кхоачашдувргдолаш дий уж декхараш? Оалаш ма-хиллара, цхьа гIулакх да, масала ерригача республике хIара гектара тIар чуэца ялата хьувкъам 20 центнерага дIаккхоачабелга, цу халагIен чоалхаепIеи декхар хьалхашка отт ткъаь центнерал тIехбаьлча а кхы а боккхагIа бола хьувкъам кхебелга Iалашде дезачарна: урхе нрагIа ме хул цхьа гIа баккха а атта хилац. Цудухьа геттара лоархIаме да торонехи кхоачамехи бизза пайда эцилга вIаштIехьдаккхар.

Гуччахьа дIаалa деза, цу гIулакха эшаш мел дар тха колхозашкеи совхозашкеи долаш хилар. Хьажал шо, хIанз мел аттача баьнаб лаьтташ леладерий къахьегам. Механизмашца чакхдоах лаьтташ ахара, ялаташ дIадера а чуэцара а. дерригаш хIана лац аьина дIайийнача культурашта гIулакхдар, балхаш. Къилбаседа ХIирийчен боахамашта паччахьалкхено еннай 7820 тракторн 530 комбайни. ХIаьта хIара боахаме кхоачам хиллал болеч ба цу техникаца болх бе ховш бола нах.

Хьаэпаргъя вай Змейское станицера Ленина цIерагIа колхоз. Из техникана мишта Iалашъяьй хара кхоачам ба цу боахаме 400 механизатор, техник, слесарь, токарь, инженер, электромеханик волга белгалдаьккхача.

Шоай болхлой класс! Вежарий санна, барт тайнача дезаль викалаш санна къахьегаш ба укхаза эрсий, хIирий, гуржий, дагестанцаш. Цар беркатеча кулгашца хIара шера кIи, хьажкIай, баьцалаарий, коартолий, гидуаргий, сома, хIомала лакха хьувкъамаш кхелу. Цар хьинарцеи йоакхонцеи шоай станица эза теха беш санна хозъяь гоьай нар.

Кхоачамехи торонехи вай дувцача хана эггара хьалхарча аргIе увттаю вай лаьтта леладара эггара дикагI болча говзанчий опыт. Партийни организацеша укх тIеххьарча хана дикагIа леладу юртбоахама культураш кхеяра хьалха даттача методашта пропаганда яра гIулакх, кхаш леладераш лаьттан дас санна доал де Iомабу. ХIаьта къаьстта лоархIам бе боагIаш хIама да партийни организацеша хьалха латтача опытанара дола кхьметтел дIамига дар а теркал ца деш дуташ доацилгеи нох шоай балха пайда эцийтара нах оарцагIбоахаш болгеи.

ХIаьта хьаIомае мегаргйола башха-дикен пайданеи опыт Iоаяь нах тханцига кIезига бац. ХIара шера хий дехкача шоай йоккхача участкашкарча хIара гектара тIара 80—90 центнер хьажкIаш кхееш хьабоагIа Социалистически Къахьегама Турпал Албегов Харитон, Шанаев Казбек, Дзгоев Еруслан. ХIаьта хий ца дехкача лаьтташкара тIехдика хьувкъамаш чуийду Социалистически Къахьегама Турпала Алагов Темарбе. Уж санна къахьега гIертараш тIа-тIа дукхагIа хул. Цудухьа коталонаш яхара тIехьара болам ди тIехьа шерагIа баржаш латт, яхье белгалбаьина керда турпалаш гучабувл, цунга хьежжа алсамдувл лаьттан беркат а.

Республике хий дехкача лаьтташкара чуэца хьувкъам 8 — 10 центнер тIех хилар теркал а деш кердача пятилетка шерашка доккхий ирригацеино-мелиоративни балхаш чакхдаха дерхI тханцига. Духхьал укх карарча шера 1500 гектара реконструкци ергья, 1100 гектар докъадергда, 4 эзар гектар миэтденнача лаьтташта известковани ергья.

ХIанз, ховш ма-хиллара, кхы а доккхагIа да хьайбаш боахам лелаберашта юкъе лертIа вIаштIехьъяьккха делаьча социалистически яхьах хьахиннар. Кхо-диъ шу хьалха республике пхи-ялх мара доаркъ яцар хIара Iаттагара шера кхо эзар килограмм шура яккха карагIдоалаш. ХIанз уж иттащ ба, царна юкъе ба йиъ эзар килограммал тIехбаьннараш а.

ХIаьта укх шера аьнна шоаш социалистически декхараш тIеэцача хана республика хьайбаш леладераша массе оагIонгахьара шоай торонаш тахха а техха нюашта хIанзалца карагIдаьначул дикка доккхагIа дола декхараш тIайийцар. Цу даькъе царга бIуболийташ да Моздокски района «Октября 40 шу» яхача колхозерча Жеволукова Зинаидай, Литвинова Раисай, Лисицына Любай, Алагирски района «Коммунист» совхозерча Бутаева Тамарай, Ревазова Зояй, Моздокски района «Терек» совхозерча Марченко Александрай, дуккхача кхычар хьокхамаш. Царех хIаране шоаш лелабеча хIара Iаттагара 4 эзар килограммал совгIа шура яьккхай.

Цу дерригне цIаькха а хьагойт хьалха латта опыт дуккхачар шоай балха юкъеххухьаргйола Iилмай техникаеи карагIдаьначох массанахьа лертIа пайда нйбертбола гIулакх вIаштIехь ца доаккхе 1976 шера паччахьалкхенга 143 эзар тонн ялат, 6 эзар тонн гидуаргаш, 20 эзар тонн коартолаш, 50 эзар тонн баьцалаараш, 28 эзар тонн сом, 23 эзар тонн хьайбаши коатIара оалхазараши, 68 эзар тонн шура, 30 миллион фуъ, 820 тонн тха доха карагIдаргдоацилга.

Къилбаседа ХIирийчен юрта боахама къахьегамхой социалистически декхараш, шеко йоацаш, лакха да. ХIаьта а дIаяхача пятилетке цар даьхача толамаша, кердаяр цар бIубенна дIайолаяь хиларо тешал ду шоаш Даьхенна денна дош цар кхоачаш а тIеххоачаш а дергхиларах. ТIаккха республика колхозийн совхозийн экономика сихха дегIайоалаярен юртахой социальнии культурнии вахара боарам лакхбарен даькъе цхьаькха цхьа боккха гIа боаккхаргба. Цу дерригне эргаьха тоаергья республика юрташ, цу гIулакха эша рузкъеи ахчеи дукхагIа хьежвде цар торонаш хилар бахьан долаш. Цунга хьежжа кхы а эшалургья городаи юртаи юкъера башхалонаш.

ДоттагIал — вай низ

Гаьнна хьалха дIадахача вахара сурт вай сийрдача тахиенца вIаши дистача дикагIа холу эргалонаш. Тайп-тайпарча ханашка дукха яздаьд дIаяхача хана халкъа вахар къизеи мискеи хиларах. Саг цецваккхал хоза Iалам гонахьа доллаше а дегI дIакъайладаккхал тIаювха тIолхаш йоаца хIирий, чоажаш чукхийтта исторейн жIале буний хьисапера «хьайраши» мара кхы хIама бIаргалайнадац сийлахь-воккхача Пушкина. Дукха эргадаьнндац хьал Октябрьски революци хьатIвоттална йолча хана а. ХIираша ходахета овлаш хиннадац: «Къечун дегагIоэле — хозача гIанашка».

ТIаккха малагIча боарамашца диста йиш я вежарий союзе, дерригача советски халкъий новкъосталца республика даьха толамаш?

Цу дерригне доагIача таьнара доккхал деш долча тха халкъа цIаккха дицлац КПСС ленински къаман политика тIагIертта вахаре кхоачашьеш хиларах хьахинна хIама из долга. ХIаьта экономически а культурни а вахара ерригa оагIонаш дегIайоалаяра вежарашка долча халкъаша ший денна еш йола йоакхо ца йоае а царгара бувзамаш чIоагIде а гIерт из.

Мехка халкъашцара гаргало кхы а чIоагIъе, пролетарски интернационализма принципашта тешаме хила республика къахьегамхой ловш хиларах дола масалаш кхы а дукха кхувла йиш яр. Дог тохадолийташ дола сурташ дуХьалъувтт Нохч-ГIалгIайчен Назрановски Къилбаседа ХIирийчен Пригородни районий къахьегамхошта юкъера доттагIала бувзамаш дагадехача. Цун лараде улл вай Даьхен сий айдар дукъа парте хьалхашка уттаду декхараш кхоачашдара, ерригa коллективаш шийна чу а ловлаш, яьржа социалистически яхь. Цу яхьо уж вIаши бIаьхегIа бу. цар къахьегам овсарегIа хулийт, уж кердача коталонашка кхувл. Цудухьа цу шин района вахаре чIоагIденна дIатэггад гIулакхa тIехьара вIашагIкхетараш, доттагIала сайренаш, хьалха латта балха опыт дIа юха эцар, цхьана художественни самодеятельноста концерташ увттадар санна дола гIулакхаш.

Боахама экономика дегIайоалаечa цу доттагIалах хьахиннар мел беркате да вай лакхехьа хьагойтад. ХIаьта дика тоаеннача экономика торо хилийтай республика социалистически культура а Iалаьмате чIоагIа дегIайоалае. Юха а масал ца доаладича далац вай. Революци хилалехьа 17 хIире мара хиннавац Россе вузашка дешаш. ХIанз республике я паччахьалкхен университет, кхоъ институт. 16 юкъера специальни заведени. Цига дешаш ва 30 эзар кагирхо. ХIанз республике бахача нахах хIара кхоалагIвар дешаш ва.

Атта хургдац хIирий литератураи искусстваи карагIдаьинарех дувца. ПоккхагIа йолча ноахаленцара бараш ца бийцача а кхоачам хургба, тахан беркате къа а хьегаш, ший тайпара йола произведенеш хьакхоллаш болча Цагараев Максима, Кайтуков Георге, Марзоев Сергея, Джатиев Тотырбека, Цирихов Михаила, Муртазов Бориса, Токаев Ашаха цIераш яьхача а. Цар кхоллам ший белкало йолаш ба таханара вахар, сага уйлаш, цун дагалаттари хьашташи хьаьста хьахьокх цар. Цудухьа, шеко йоацаш, ала йиш йолаш да вай хIирий литератораша коммунизм хьалъеча доагIаш дола дакъа юкъеккхухь, аьнна.

Из ала йиш я кхыча творчески коллективай — композиторий, художникий, архитекторий, профессиональнии халкъеи театрий, иллеи халхареи ансамбла, шерра яьржача художественни самодеятельноста — балхах а.

• • •

Из деррига хьакхоллара ший цIаккха а лакъаргбоацача хьинара хьаста чура низ ийбаьб халкъо, хIаьта из сомабаьтари вахар эргадаьккха тоалара дам тIаберзабеш хиннари хьалхьалера Ленина партин советски правительствои я.

ХIара ихе шера плана тIа ваина гу халкъа хьалхторо айелга Iалашдеш дола цун керттера боахама-политически декхар. Цудухьа шоай кхоане кхы а сийрдагIа хилийтар дукха парте хьалхашка уттаду гIулакхаш кхоачашдара тIадерзадаь дола шоай хьинар кхы а совдоахаш ба советски нах.

Майрра ала йиш я, из сийлахь-йоккха планаш кхоачашъелга Iалашдеча Къилбаседа-ХIирий автономни республика къахьегамхоша доагIаш дола лакъа юкъехьоргхиларах. Цунна дола эггара дикагIа дола тешал да уж хIанз КПСС ЦК-ас Советски Союза Коммунистически парте XXV съезда оттаьча «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера доастамаш» яхача проекта тIа мехка экономика а культура а дегIайоалаяра оттадаьча боарамашца шоаш хьалха де лаьрхIараш дусташ, уж кхы тIа а алсамдахара кхоачамаши торонаши лехаш хилар.

Ер оагIув кийчъяьй «Растзинад» яхача Къилбаседа-ХIирий республиканеки газета редакце.

Шерагара шерага тоалуш, хозагIа хулаш латт республика столица — город Орджоникидзе.
СУРТА ТIА: Н. Буачидзе цIерагIча улица тIа наха чуIе хьалдаь шийттазза вIаштIардаь цIа. Укхаза дукха тIа йоаццаш кердача фусамашка баха хайшаб 188 дезал.

ХIара гураха чуийбеча беркатеча хьугсамца белгалъяьннай Бекбузарова Маржета кулгалду звено.
СУРТА ТIА: Къилбаседа-ХIирий АССР Лакхехьарча Совета депутат, Пригородни района Ленина цIерагIча колхоза звеньевая Бекбузарова Маржет.

Къилбаседа ХIирийчене Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема фронташка лийгача бIухошта дегIа памятникаш доацаш юрт яц.
СУРТА ТIА: тIем тIа турпалаш санна байнача вежаршта Газдаковгlарна Дзаурикау яхача юрта дегIа памятник.

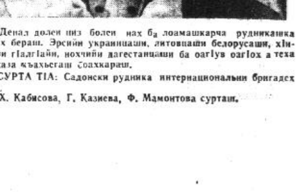

Денал долеи низ болеи нах ба лоамашкарча рудникашка болх бераш. Эрсийи украинцаши, литовцаши белорусаши, хIирийи гIалгIайи, нохчийи дагестанцаши ба оагIув оагIох а теха укхаза къахьегаш боахкараш.
СУРТА ТIА: Садонски рудника интернациональни бригадех цаI.
Х. Кабисова, Г. Казиева, Ф. Мамонтова сурташ.

ШКОЛАИ ДАЬЙ-НОАНОЙИ БАРТ ЦАI ХИЛЧА

Коммунистически парте кулгалца коммунизм хьалъеш да советски халкъ. ХIанзарча хана дешархой вай халкъа сийлахьча традицешца хьалкхебар чIоагIа лоархIам болаш да.

Тха школа коллектив къона я, биъ бутт мара бац оаха болх бу. ХIаьта цу юкъа дукха йоккха еце а опыт Iоаяьй. Дукха халонаш нийсъелар тхона юххьанца дешара шу дIадолалуш. ХIанз уж дукха кIезигагIа я.

Дешархой даьшца - ноанощца дика бувзам лоаттабу, каст-каста хул уж школе баьхке. Оаха а тхоашка доагIача даькъе низ кхоачар ду из бувзам хадаргбоацаш. Бетта цкъа лаьрххIа даьй-ноаной ди хул, цига уж вIашагIкхет хьехархоща, дешархой мишта дешаш ба хьож. ХIаьта иштта тха хьехархой а каст-каста бахача нама юкъе, дешархой цIагIа чубахе хул. Школа коллектив каст-каста дагаювл даьшца-ноанощца, иштта школе чакхъяьннай ший школа юкъара даьй-ноаной собрани. Цига дешархошта коммунистически кхетам балара дешаех йола лекцеш йийшар, пайдане хьехамаш дир школа завуча, хьехархоша.

Дешархошта атеистически кхетам луча керттера дола пхьа дакъа да школаи даьшаноаношси вIаши лeладу бувзамаш. Мархий бетта дьна гIулакхаш леладеча даьшнаноанощца къамаьл деш хIара цIагIа хилар школа хьехархой «Мархаш хьахилари цар реакционни чулоацами», «Мархех доала зе», «Ислам, саг хьахилари хIанзарча Iилмо цунах дувцарэ» — иштта яр цар яьча беседай тема. Иштта хIара бетта классашка чакхдоах атеистически темах дола классни сахьаташ, хаттарийи жопийи сайренаш. «Вселенни кхелла йий-теш?» — иштта аьнна яр яь сайре.

Школе хIара классо вIашагIъелла болх беш я даьй-ноаной, комсомольски, пионерски актив. Атеистически болх барал совгIа, активо дика новкъостад ду всеобуча балха тIа а. Школе ца ухаш цIагIа сайца хинна 10-гIча классера Ведзижева Марети 8-гIча классера Оздоев Мухьмади хIанз школе дешаш ба.

Дешархошта атеистически кхетам балара лоархIаме хIама да химе, биологе урокех пайда эцар. Из гIулакх дика вIаштIехьдаккха хоьш я тха школа химе хьехархо Т. А. Жилина. «Лаьттан тIа вахар хьахилар», «Саг хьахилар», иштта цу тайпара йола темаш хьехаш по доззийтар дийна мел йола хIама хьахиларах дола бакъдар.

Практико хьахьокх дешархошта атеистически кхетам луш беча балха тIа школан даьй-ноанойи барт цаI хилча пайда дуккагIа хургхилар.

И. ХАМХОЕВ,
Назрановски района Пхьилекъонгий - Юртарча № 2 йолча юкъерча школа директор.

ШКОЛА ВАХАР

ДЕШАРХОШТА — атеистически кхетам

ХьатIаккхувча тIехьен коммунистически мировоззрени хьахулача керттерчарех цаI да цун атеистически уйлаш хьахилийтар, дьна идеологи а морал а тIаэцаргйоацаш цуьнз кхетам балар.

Цудухьа бераштa Iилмаатеистически кхетам луча, цар марксистско - ленински сакхетам хьахулийтача боккха лоархIам болаш я школа.

Уж уйлаш а сакхетам а берий хьахул шоаш дешаш дола предметаш кIоарга Iомадеш, педагогически коллективо, комсомольски пионерски организацешa царца классех школей доацаш кхетама болх беш, тайп - тайпарча кружокашка, клубий секцешка хулача занятешка, кхычахьа.

Дешархошта атеистически кхетам балара массехк форма я тха школе. Уж я урока тIч, классен школен доацаш, къаьст - къаьста берашцен цар дайшцеи ноаношцен беш бола атеистически болх. Из дерригa а вIаши бувзам болаши цхьана овхаца ду.

«Дерригa дешар атеистически кхетам боаллаш хила деза» аьннал берий доттагIчо, сийлахь - йоккхача педагога Н. К. Крупскаяс. Атеистически болх иштта бара теркам тIабохийт классе боацаш беча балха завуча Амаева Тамаре, иштта бу берашта юкъе из болх педагогаша а.

Боккха теркам тIабохийт цу балха школа партийни комсомольски организацеша. Партийни собранешка ладувгI классни кулгалхой атеистически балхах йолча отчеташка. ХIаьта педагогически совете отта я йийя, чIогIъю бераштa атеистически кхетам балара план.

ДIаяхача шин четверте 8-ча классай кулгалхоша С. И. Павлечкоси М. Б. Касумоваси А. Бокова «Беке къонгаш», С. Чахкиева «Бертий бийсаш» яха книжкаш дувцаш классни сахьаташ дир, 7-ча классай кулгалхоша Л. В. Лосеваси Т. Б. Амаеваси «Писателаши дын», «Зоьел пайданеи белгалонаш» яха беседаш йир.

Цул совгIа, школе болх беш я истори хьеха преподаватель И. М. Павленко керте латта атеистически кружок. Цу кружока членаша хIара бутт чакхбоаллаше атеиста кIира ду, классашка атеистически беседаш ю, лекцеш еш. Школе арадоах «Къона атеист» яха пенгазет.

Бераштa юкъе барал совгIа, хьехархоша атеистически кхетама болх бу дешархой даьшта - ноаношта юкъе а. Укх тIеххьарча хана царна йийшай «Iилмеи дын», «Лаьтта вахар хьахилар», «Космоси дын» яха лекцеш.

Шийга доагIар ду школерча библиотека а. Цун болхлоша М. П. Гусаковаси З. А. Музикаеваси дына тайп - тайпара дешаш дувца диспуташ, читательски конференцеш, дына духьаларча книжкай выставкаш ю.

Иштта луча кхетамо хьахулийт берий вахарах йола нийса, Iилма - материалистически уйлаш.

Я. КАГИРОВ,
Сунженски района № 1 йолча Серноводски юкъерча школа преподаватель.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДОЖЕ ТIЕХЬЕ — ОРЕНБУРГСКИ ТРАССА ТIА

Бетон йилла Дьерд Доже цера проспект хо ца луш Турпалий майдах дIахоттаIу. Феодализмана духьала гIайттача ахархой турпала сийна цIи тилла йола из парадаши пIейш дезлеча хана манифестацеши ден йола моттиг а хинна дIалаттай халкъа Iаьдал эттачул тIехьагIа. Проспектана городской парк хьатIаоттача метте кагIъяха латт когашка латтан бронзах яь Владимир Ильича Ленина фигура йолаш йола деча мраморах етта пилон.

...Июлерча цу дийнахьа массанна а санна хетацар венгерски толпина проспект. ДIа мел оьежача — зизаш, байракхаш. Тоабаш а яь латт спецовкаш тIаювхаш бола маIа нах, накъабаха баьхкараштa юкъе лутукха да бераши кхалнахи. Ленина дегIача памятника юхе моттиг хилар гулбениарашка хьехамаa дош оалаш еза-йоккхача промышленноста министра заместитела Тибор Халаса къамаьл а деш. Цул тIехьагIа машиний караван Керепешски наькъагIа. Ферихедь яхача аэродрома юххе гIолла, Сольнокахи Дебреценехи чакх а яьнна советски доазонгахьа яхар.

Пхи бутт хьалхагIа иштта накъаьккхар Будапешто Оренбург — СССР Малхбузехьара доазув яха йоккха газопровод юллача болхача венгерски специалистий эггара хьалхара группа. Цунна тIеххьа яхар ши группа кхы а, хIаьта хIанз трассе болх беш ба керттера инженер Йожеф Плачко керте латта пхи. бIаь совгIа гIишлонхой.

Газопровод юллача Венгре дакъа лоац правительствашта юкъе дукххача оагIорахьара яьча соглашенега хьежжа СЭВ членаш долча кхыча мехкашца цхьана. Оренбургски газа эггара хьалхара кубометраш цу мехкашка кхоачаргья 1978 шера, хIаьта 1980 шу хьатIаоттаж 15,5 миллиард кубометрга кхоачаргья цига йода газ. ВНР-е гIоргья кхо миллиард кубометр — хIанз цо йоаккхача ерригача газах нийсса ах миссел.

Магистрала хьалхара участок кхаьчай Венгрена — Оренбургера Александров-Гае кхачалца. Цхьабакъда цига турбаш Iочуйоххача дакъа лоац йоккхий газопроводаш яхкара чIоагIIа опыт йолаш болча советски специалисташ а. ХIаьта «венгерски» балхий керттера фронт — Малхбузехьарча Украине: Гусятин. Богородчаны, лакхача карпатски лоамашка улла Хуст поселок. Цу моттигашка «Петрольбер» яхача предприяте инженерашен болхлошен хьалъергья низ бола компрессорни станцеш.

ХIанз хийша лел хана лаьрхIа чуIе моттигаш, гIонна йолеи культурно-бытовойн объекташ хьалъяра балхаш — алхха Богородчане дIатарбе безарг ма-бий эзар гаргга гIишлонхой. Венгрера автомобилашцен машиннаькъагIеи тIаува материалаш, машинаш, оборудовани гIишлошъеча моттигашка. Газопровод юллача моллагIча тайпара лаьца а дакъа лоац 20 совгIча венгерски предприяте, хIаьта трассе берригa болх бераш из эксплуатаце дIаяллалца кхо эзар венгерски болхлои специалисти хургва.

Богородчаны. Укхаза хургья гIишлошъеча треста штаб. Тресто интернациональни гIирс хьалбеча бахийтаб эггара дикагIа бола ший болхлойи специалисташи, къахьегаме хьалха латтараш.

— Хьалхарча дийнахье а дена, — яхаш дувц дукха ха йоаццаш юккхьанцарча партийни организаце секретаралла хержача комплексни бригада кулгалхочо Эрне Шаран, — хьинар айленна дIаболабир болх тха кагийча наха. Нах чуIергбола моттигаш ханал хьалха хьалъяь яха лаьрхIад пар. Чоалхане да укхаза хьалаш — теIа моттиг, духлувла дукха хиш, кхы мел дар дIадаьлча йовзаш йоаца керда моттиг. Цхьабакъда юхьиг дIайолаьй. Болх дика мишта бе беза хьахьоккхараш коммунисташ ба. ГIишлоне болх беча бригадаша — Гагарина цIерагIчо, Иван Франко цIерагIчо, «Дружба» яхачо — социалистически къахьегама бригада яха цIи шийна яккхар духьа яхь лелаю. Венгеро-советски доттагIала цIи лелачa тха гIишлошъяра треста коллективо дукха ха йоаццаш лаьрхIад социалистически къахьегама гIишлой майда яха цIи тиллийта бокъо яккхар духьа къовсам лоаттабе. Из тхога кхоачашдулургдолгах шеко йола пхьаькха а вац тхона.

М. ПОПОВ. **АПН.**

АНГЛЕРА 50 ЭЗАРЛАГIА ТУРИСТ

Шереметьево яхача московски аэропорте «Томпсон Трэвел» яхача английски фирмата гIолла вай мехка баьхкача туристех 50 эзарлагIа яр хьо я, гIалъаьнна шийга хоам бича, гIалъяха цецъяьлар Лондонера медицински сестра Мэри Мак-Крэкен. Декабрь бетта юххье дар из. Англера хьаша СССР Министрий Советерча кхыча мехкашкара ухарий туризмапа йолча Керттерча управлене тIанйцар. цига деза совгIаташ делар цунна.

Английски туристически фирмацара «Интуриста» гIулакхаш дIадоладенна дерригa а кхо шу мара дац. хIаьта я геттара дика дегIаух уж. 1976—1977 шерашка цунна дIахо цхьана ладергдолча гIулакхий планашка хьожаш ба.

«Уикэндаца» кхаь дийнахьа безача маьха боацача наькъагIа Москва яра фирмо деча гIулакхах пайда ийцар Мэри Мак-Крэкена. Кхыча туристашца цхьана столицерча белгалагIа йолча моттигашка хьожаш хилар из. Кремлен цун музеяшкен яхар, циркен театрен хилар.

— Iалаьмате чIоагIа самукъа даьннад са укх наькъагIа. цудухьа из кхы а дукхагIа бIаьхбалар ловра сона, — аьлар Мэри Мак-Крэкена ше цIаяха араялале хьалхагIа.

Ариадна НИКОЛЕНКО,
АПН корреспондент.

КРИТИКЕИ БИБЛИОГРАФИИ

«ГIалгIай литература»

Соаххара шу чаккдоалаш Нохч-ГIалгIай книжни издательства кепа теха арахийцар, автора яхачох, фольклорагарен революци ялалехьарча хьалхарча опыташкарен денз 40-ча шерашка кхаччалца гIалгIай литература дегIаахарах дувцаш дола книжка.*

Да а да из книжка вай къаман литература дегIаахара тоъал йоккхачен чоалханечен хана кеттера дешаш цхьана чулоацаш бола литературоведене духхьашха баь болх. Алхха цудухьа а гIалгIай литература деза мел дарий теркам тIаоазаргболаш ба из. Шийна хьалхашна цу тайпара доккха декхар а отталаь Iилмахочо дукххача шерашка баь тоххама болх массаза яхар мо тоххаш долча деша актуальнегIа долча хаттарашта дакха хайра хIама доацаш дIэза жоп луш хул. Цу хьакъехьа книжка автор волча И. Дахкильгова цхьадолча даькъе аьттув баьннабац аьнна оалилга дац.

Эггара хьалха белгалдаккха деза мугIарерча книжкаш дешараштa хьалхагIа боззаш ца хиннача С. Долтмурзиева, Б. Дахкильгов, Ш. Ахушков, А. Бархинхоев, кхыбараш санна болча гIалгIай литераторий кхолламах йола тайп-тайпара материалаш автора гул а яь, духхьашца Iилмана юкъейоалаьлга. Цо тоъал дукха шерду гIалгIай литературах вайна довзаш хиннар.

Книжка дикагIдолча доакъоех да ала мегаргда эрсий меттала яздеш хиннача гIалгIай писатела-революционера Гойгов Iаддал-Хьамида кхоллама хетадаьр. Укхаза И. Дахкильгована карагIдаьннад кIоарга Iилман анализ е, цу писатела керда чулоацам болча произведенеех тешавеш дувца. Иштта я З. Мальсагова Iилмани драматургически балхашта, Ж. Яндиева поэзена хетаяь книжка тIара оагIош. ХIаьта автора ший дерригача книжка тIа гIолла чакхъяккха вIаштIехьдаьннад эрсийи вай мехка кхычеи халкъий вежарашха долча литературай гIонца хьахинна гIалгIай советски литература ше хьадоладеннача хьалхарча деношка денз партийности халкъали доаллаши цун толашагIйола произведенеш халкъа сийрдача вахара духьа парте лоаттабаьча къовсама шоашкара дакъа юкъекухьаши хиларах йола уйла.

Цхьабакъда дувцаш долча книжках белгалланза даргдоаца цIенхаштта дола кхоачамбоацараш а доахк. Хетаргахьа царех эггара доккхагIдар автора ше гулъяь йоккха материал ма-йоагIа кIоарга яшха вIаштIехь ца даларах латт. Цудухьа цун цхьайола выводаш аналитически схемаштех цкъаза алхха произведеней чулоацам хьабувцаран юкъе яй дIайовл. Из иштта хилара тешал да, масала, гIалгIай поэзи хьахиларен из дегIаахарен дешашта хетаяь цхьайола оагIош.

ХIанзалца хьа нохч-гIалгIай литературоведене массане тIа а ийца, чIоагIIенна дIаэтта хIама да гIалгIай поэзи Беков Тембота кхолламгара дIайолалу яха дош. ХIаьта И. Дахкильгова «ховш да Т. Бекова ший стихаш кепа-тохале дукха хьалхагIа ешаш хиннилга, цхьабакъда цунах цун приоритетах вывод е мегаргьяц», аларца (оагI. 86) из иштта хиларах шекваккх. Цхьаккха сага бокъо яц Iилмахочунга цкъа чIоагI а денна дIаэтта дош шийна бакъахьа хеттача тайпара ма тахка яха. Цудухьа вай бокъо я ше дувцаш дар цо дизза дашхарга доглаха. Цхьабакъда автороо из цхьаккха тайпара дац. Цул совгIа, фухха дича а лакхе цитата йоалаяь абзац ерригa хьайицача фу чулоацам болаш я ховргдац, хIана аьлча укхаза эггара кIезигагIа дале а автороо долчча бесса хьаалац ше ала гIертар, цудухьа из кхетадулургдолаш а дац.

Цунна тIеххьа цо хоам бу «Ленин кхалхарах» яха Б. Дахкильгова стихотворени «Т. Бекова «Ши зама» яхача стихотворенел хьалхагIа араьннай, уж шаккхе а стихотворени юкъара моттигаш йолаш я», яхаш. Юха а гуш да ше ала гIертар авторо деррига хьа ца аьннилга.

Поэзена хетадаьча дакъа тIара кхета ца дулуш дус малагIча ханах лерхI И. Дахкильгова гIалгIай поэзи хьахиина ха. Нагахьа санна из ха алхха 1928-гIа шу дале (цу шера денз доладеннад «Сердало» ший оагIонаш тIа гIалгIай хьалхарча поэтий стихашта хан-ханнахьа кепа етта), из овла болаш дац. ХIана аьлча ювцаш яр-м тIехьагIа гIалгIай поэзен цIа хьалдетта лард ма-йий. ХIаьта ховш да цхьа иттех мара йоацача стихаех цу тайпара чIоагIале хургйоацилга. Цхьабакъда цу шера хьакхеллача произведенешца цхьана цхьаццаболча поэташа 1931—1933-ча шерашка язъярех автора дувцаш хилар теркалдича, хета тарлу гIалгIай поэзи хьахилара хронологически доазонаш цо 1928—1933-ча шерашца дуст. аьниa. Из иштта дале, автора ца зувш мишта битаб 1934-ча шера гIалгIай литературе хьалххара «Вай долх» яха стихай сборник арахийцача поэта Муталиев Хьаж-Бийкара кхоллам? Цу сборника юкъеяха стихаш 1928-ча шера денз тайп-тайпарча периодически изданешка арайийннилга И. Дахкильговна ха дезаш а да.

1928-ча шера гIалгIай кхьанагIбарех цаI волча поэта С. Озиева арахийцай «Урдуви Тамарен» яха гIалгIай поэзе эггара хьалхагIа язъяь йола поэма. Автора цу тIа гIеттадаь дешаш тахан а тIехь, вайна ховш ма-хиллара, шоай лоархIам бовнза да. Кхетаде хала дац къаман поэзе юхьиг дIайолалуча шера поэма санна эпически жанрах йола произведени хьакхоллар къонача литературана мел боккха лоархIам болаш гIулакх хиннал. ХIаьта цхьаццa-шишша стихотворени мара ца язъьяча литераторашта ший монографе тIа тоъал дукха моттиг еннача И. Дахкильгова (из харцахьа да оалилга дац, хIана аьлча тахан цу произведеней художественни лоархIам байнабале а Iилмахошта, студенташта уж йовза еза) С. Озиева поэмана цун чулоацамах лоаца дувцаш йола цхьа абзац мара хетаяц.

ГIалгIай проза хьахилара хьалхарча шерашта хетадаьча книжка тIарча даькъа тIа автора язду: «ГIалгIай проза юхьиг дIайолаеччa латт Ханиева цIи а. Цун биографически даннеш йовзаш яц. Ханиева цIи кIал латташ ерригa а йиъ произведени мара яц вайга (статья, фельетон, очерк, дувцар), уж язъяьй 1923-ча шера мае—июне» (оагI. 116).

Укхаза цецвоаккхар И. Дахкильгова газетни жанраш тувлаяр дац, цецвоаккхар кхыдар да—цхьаца дувцар яздаь нах а Iилмахоша гIалгIай литература лард елларашта юкъекухье цига готто хургьяц хьогI вай шоай лоагIаш дола сий деча цу наха? Цул совгIа оалаца деша маIан кхеталеча Iилмахочо мишта вут ше селлара доккха сий даь вола саг цун биографена дух тIа ца воаккхаш?

Белгалдаккханза далац цхьан хана кхоллама болх беш хиннаб ала мегаргдолча литераторех цхьабараша кхыбарий произведенеша дагадохийтарахи царна тара йолаши шоай яраш хьакхоллаш хиннай. яхаш автора дувцаш дар дукханахьа кIал овла боацаш хулилга. Хьожаргда вай укх масалга. Ший книжка 121-ча оагIо тIа цо хоам бу 1925-ча шера писатела Хь. Осмиева «Сердало» газета тIа деникиний бандаш ше ваь ТIой-Юрт яккха тIайоагIаш цу чу даьллачох дувцаш йолча «Къовсама 7 ди» яхача очерка кепа техай. яхаш. Из тема цо дIахо йихьар 1928-ча шера арадаьннача зIамига повесть я ала йиш йолча «Совета Iаьдала духьа» яхача дувцар тIа. Цхьабакъда ше цкъа аьннар шозлагIа кхыча тайпара оал автора. Цул тIехьа йоагIача шоллагIча оагIо тIа вай ха дезаш да Хь. Осмиева «Совета Iаьдала духьа» яха произведени Б. Дахкильгова «Декъаш тIа гIолла» яхача очерко дагайохийта язъяьлга. Б. Дахкильгова очеркал цхьа шу хьалхагIа «Къовсама 7 ди» яха очерк язъьяча Хь. Осмиева из тема ший дувцар тIа дIахо яхьар санна лархIар нийсагIа долаш санна хет.

Ше тохкаш йола материал ма-йоагIа йовзаш ца хиларах цкъаза Iилмахочоа тоам боацаш дола гIалаташ а дувл И. Дахкильговгара. Иштта 175-ча оагIо тIа цо язду: «ГIалгIай литературе болх баьрашта юкъе чакхъийккхар Шовхалова цIи. Цо хьаьххеллар автор литературин дакъа долаш хилара тешал деш йола цхьа стихотворении цхьа рецензи». Гуш да Шовхалов Хь.-Б. Муталиева ший даь цIерах хьаяь литературни псевдоним хилар цунна ховш доацилга. ХIаьта из хара духьа дукха къахьега а дезацар. Автора ювцаш йола Шовхалов аьнна цIи кIал язъяь ший «Гуйран Iуйре» яха стихотворени Хь-Б. Муталиева «Вай долх» (1934 ш.) яхача сборника юкъейихьай. 1940-ча шерага кхаччалца гIалгIай литературе къаьст-къаьстача поэтий кхоъ Хь-Б. Муталиева а долаш диъ мара сборник ара ца даьннилга теркалдича кхетаде хала дац мел кIоарга техкай И. Дахкильгова гIалгIай поэзи.

Лакхе белгал ма-даккхара, дика хет дувцача книжка автора литературе болх баьча наьха йицъенна цIераш хьоахаяр. Цу хьакъехьа нийса дар цо Мальсагов ИбрахIима даь балхаш а хьоахадеш цун цIи яьккхаяларе. ХIана аьлча И. Мальсагова 1927-ча шера наьна меттала духхьашха арахийцар ше гулдаь гIалгIай фаьлгий книжка. Цул совгIа из ва «Пхьа» яха З. Мальсагова пьеса эрсий метталара гIалгIай меттала яьккхар а. Цудухьа цун цIи а яккха йоагIаш яр.

Газетни рецензе боарамо торо луш ца хиларах хIаман дух тIа бовла ловш болча газет дешараштa оаха могаду 1971-ча шера эрсий меттала арадаьннача А. Мальсагова «В боевом строю» яхача книжка 40, 41, 42 оагIоний чулоацам И. Дахкильгова книжка 27, 28 оагIоний чулоацамца вIаши нийсбар. ТIаккха гучадаргда А. Мальсагова книжкал диъ шу тIехьагIа арадаьннача шоллагIча книжка тIа хьалхарчун тIа дувцаш дар цхьатаррарча дешаща А. Мальсагова балха цIи а ца йоаккхаш шоллагIчун тIа IотIадаьннилга.

ГIалгIай советски литература историе хьакъехьа ше дIахо де лерхIача балхаш тIа И. Дахкильгова цу тайпара кхоачамбоацараш кхы нийс ца далийтача бакъахьа хет.

С. МУТАЛИЕВ.

ВИННИЦА. Цу города шоай лоIамерча обществай спортсменаш бIарча шера тренировкаш еш хул Южный Буг яхча хи тIа.

СУРТА ТIА: тренировкаш еш ба къона динамовцаш. Вайгахьа латтар — СССР спорта мастер - тренер Леонид Онищук.

Е. КОПЫТА сурт.
ТАСС фотохроника.

КНИЖКАЙ ВЫСТАВКАШ

ЧIоагIа уйла тIаяхийта Iомаю советски наха КПСС Центральни Комитето парте XXV-ча съезда оттаяь «1976 — 1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха проект. Цунца дувзаденна дукханеша хоатташ да Советий Iаьдал латтача шерашка вай мехка халкъа боахам мишта дегIабенаб, бахача наьха вахар мел тоаденнад, цар культура мел лакхъеннай дувцаш дола литература. Из кIоаргга довзара долча новкъостала лаьрхIа библиотекаша книжкай выставкаш ю.

А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотеке я иштта йола цхьа выставка. Цига да бIарча хьайийцача Советски Союз ювца литература, хIара союзни республиках яздаь книжкаш, «В. И. Ленина «Советий Iаьдала аргIанара декхараш» яха а кхыйола а произведенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева яь Советски Союза чухьарен арахьарен политика ювца доклаташ, къамаьлаш, КПСС XXIV съезда материалаш, КПСС ЦК Пленумий соцамаш, кхыдола книжкаш.

Иштта раздел а йолаш хоза кийчъяьй Грозне Ленински района № 5 йолча библиотеко «Съездагара съездага» яха выставка.

Иштта йола книжкай выставкаш я Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета, Грозненски мехкдаьтта института, Заводской района № 3 йолча библиотекашка, кхычахьа.

Ю. ЧАХКИЕВ.

«БЕРТИЙ БИЙСАЙ» АВТОРАЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Кхалсага Дунеи халкъашта юкъерча шера хетаяь С. Чахкиева «Бертий бийсаш» яхача книжках дешарий конференци хилар укх деношка Назранерча № 27 йолча ГПТУ. Конференце дакъа лоацаш вар книжка автор Чахкиев СаIид, «Комсомольское племя» газета редактор Караев Руслан, комсомола обкома болхло М. Дудаев, парте райкома секретарь А. Тутаев, комсомола райкома шоллагIа секретарь А. Местоев.

Конференци хьайийллар директора кхетама балха заместитела М. Мерешковас.

Романа турпалех—революционерех дийцар Дзауровгlар Мадинаси Лидаси, халкъий доттагIалах — Сапралиева Рукъета. Конференци чакхйоалаш къамаьл дир парте райкома секретара А. Тутаева.

Училища художественни самодеятельноста довкъаьшхоша концерт оттадир гулбеннараштa.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

КХАЖ БОАГIАРГБОЛАШ ДIАДЕХКА ШОАЙ АХЧА СБЕРЕГАТЕЛЬНИ КАССАШКА

Кхаж боагIа вкладаш вокх вкладел башхагIа я шера 2 процент лоархIаш царна тIайоагIа доход кхаж бара кепара телаш хиларах. Кхаж боагIаргболаш дIадиллача ахчан тираж шера шозза хул: апрела хьалхарча итт дийнахьеи октябра хьалхарча итт дийнахьеи. ХIара тиражерча счетий 1000 номерах 25 кхаж боагIаш я, цу даькъе цхьа кхаж 200 процент, ши кхаж 100 процент, ши кхаж 50 процент, ткъо кхаж 25-процент ба кхаж бенача счета тIа дIадахача ах шера юкъера лаьрхIача юхедисача ахчах.

Цудухьа, сберегательни кассерча счета тIа дIадилла улладу ахча дукхагIа ме хули дIадилла из дукхагIа ме улладуи, боккхагIа хул боагIа кхаж а.

Кхаж боагIаргболаш дIадиллача ахчах 2000 сом даккха йиш я.

НОХЧ - ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ ГОСТРУДСБЕРКАССАЙ УПРАВЛЕНИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. «Iуйранара гимнастика». 9.30 — БТ. Мультфильмай программа. 10.00 — БТ. Бераштa дола фильм. «Яй а кортолашха мераж а» яха художественни фильм. ПхьалгIа сери. 10.45 — БТ. «Иван Федорович Шпонько а цуи даь йиша а» яха телевизионни спектакль. 14.00 — «Балха деноша» яха документальни фильм. 14.25 — Погодина творчество. 15.10 — БТ. Шахматни школа. 15.40 — «Москва а москвичаш а». 16.10 — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта». 16.55 — БТ. «Мишта чIоагIлора болат» яха художественни фильм. «Къовсам» яха пхелагIа сери. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Миллионий ленински университет. Къахьегама дисциплина чIоагIъяра наькъаш. 18.45 — БТ. Классически ашарий концерт. 19.00 — БТ. Съездагара съездага. Советски Латви. 21.30 — БТ. Хоккеях лоьза дунеи халкъашта юкъера вIашагIкхетар: Чикагора передача, США. Ииcтеньча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Школьни каникулай деношка. Мультфильмай программа. 18.40 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.00 — Атеистически темаш. «Iилман знаней сердало». ШоллагIа передача (нохчий меттала). 19.15 — Документальни фильм. 19.25 — Литературни вIашагIкхетар (нохчий меттала). 19.55 — Шоана, бераш. 20.05 — Парте планаш халкъа планаш я. «Дог ураувттаду толамаш» яха беседа (гIалгIай меттала).

9 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. «Iуйранара гимнастика». 9.30 — БТ. Мультфильмай программа. 10.00 — Бераштa дола фильм. «Пассажир» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 10.40 — БТ. Эрсий халкъа инструментий Академически оркестра концерт. 14.00 — Документальни фильмай программа. 15.05 — «Эрсий мотт». 15.50 — «Изобретатель». Передача дIахьу ВОИР-а Центральни Совета председатела Софонова. 16.20 — БТ. «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 17.05 — БТ. «Мишта чIоагIлора болат» яха художественни фильм «Лергдоацар» яха пхьалгIа сери. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — БТ. Мультфильм. 18.25 — БТ. Байкало-Амурски машиннекъ буллаш да тхо. 19.00 — БТ. Хоккеях лоьза дунеи халкъашта юкъера вIашагIкхетар. Бостонера передача, США. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Граф Люксембург» яхача телевизионни музыкальни спектакла премьера. Инстеньча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Школьни каникулай деношка. Пионерий республикански Дворецa тенакий театра «Тамашийна билет» яха спектакль. 18.40 — Документальни фильм. 18.50 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.10 — Атеистически темаш. «Моттигера совет а дIадахача замах юхедисача воча гIулакхашца къовсам лоаттабар а» (гIалгIай меттала). 19.20 — Шоана, бераш. 19.30 — КПСС XXV-ча съезда делегатах. Социалистически Къахьегама Турпалах Саидовх йола фотозарисовка (нохчий меттала). 19.40 — «Юхедисача дерригача вахар чухь» яха телевизионни художественни фильм. Хьалхара сери.

РАДИО

8 январь

6.30 — «Юртара вахар». Лаьттаех дикагIа пайда эцара тIехьа (гIалгIай меттала). 6.45 — Ховмаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Садай мохк» яхача иллей концерт (эрсий меттала). 9.00 — Интернациональни доттагIлен радиоклуб (нохчий меттала). 9.20 — «КПСС XXV-ча съезда делегат Саидов яха зарисовка (нохчий меттала). 9.35 — Ашараш. 9.45 — «КПСС XXV-ча съезда сийна тха хьинаре къахьегам» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — «Проекта мугIарах» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (гIалгIай меттала). 16.50 — Ши ядарах лорадалара массане теркам тIабахийта (эрсий меттала). 18.00 — Керда ховмаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

9 январь

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Ховмаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Вай мехка халкъий ашараш (нохчий меттала). 9.00 — «Бригадни подряда кхоачамаш» яха корреспонденци (нохчий меттала). 9.15 — Ашараш (эрсий меттала). 9.30 — Юртара вахар. Механизаторий кадраш кийчъю оаха. 9.45 — ДоттагIий оазаш (эрсий меттала). 16.00 — Прессбюро — «Советски общество социально - политически дегIайовлаеш Советски Союза коммунистически парте бу болх» яха беседа. Автор ва философски Iилмай доктор, профессор Чехарин (нохчий меттала). 16.15 — «Хьехамаши вахари». 16.35 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (эрсий меттала). 18.00 — Керда ховмаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ПОЭЗЕ САЙРЕ

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета № 1 йолча общежите хилар поэзе сайре. Студенташ болча баьхкабар поэташ Яндиев Джамалда, Плиев Махьмад - СаIид, Гагиев Гирихан, Дикаев Мухьмад, книжни издательства редактор, къона поэт Осмаев Асланбек. Сайре хьаеллаш къамаьл дир исторически факультета студсовета председатела Аслаханова Светас. Цо дийцар вай литературах, хьошалгIа баьхкача поэтий кхолламах. Сайре дIахьош хиннача 3-ча курса студенткас Уварова Лиляс йийшар советски поэтий стихаш.

Цул тIехьагIа дош делар хьашашта. Цар йийшар шоай стихаш, дийцар шоай балхах дьаца.

Сакъердаме яр стихаш ешарий конкурс. КотIаьннараштa шоай автографаш тIа а йолаш совгIата книжкаш делар поэташа.

Сайрене дакъа лоацаш бар къона поэташ - студенташ Гавдаев Баудин, Мишкалов Ахьмад, Арчаков Салан-Гири. Хьашашта а студенташта а дика хийтар цар стихаш. БоккхагIболча поэташа пайдане хьехамаш дир царна.

М. ВЫШЕГУРОВ,
Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета исторически факультета IV курса студент.

ШАХМАТАШ

Грознерча дешархошта «КIай ладья» яха шахматех ловзар массаза а хиннад доккха цIей. Иштта да из хIанз укх Iай каникулаш йолча хана а. Укх деношка шахматни клубе дIайолаелар иштта йола турнир.

Хьалхара бIал дика баькхар № 22 йолча юкъерча школа дешархоша,шоашца лайза № 20 йолча юкъерча школера бераш эшадир цар счет 4:1 йолаш. ХIаьта соахка котбаьнна хиннача № 31 йолча школа дешархоша № 28 йолча школера баьхкараш счет: 3:2 йолаш эшабир.

Шахматех ловзар дIахо деш да.

В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ,
яхьа керттера судахо.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 3—8, Грозне 4—6 градус шелал йолаш хилеи тарлу. Кхоана кхаьла а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, лоздама йоачан а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, бе-беча оагIорахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсанна 12—17 градуси дийккача 17—22 градуси, дийнахьа 4—9 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30, корректорске — 2-89-88.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30. корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковске, 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Маяковского, 92.

Заказ № 00014.